

Velik problem Avstro-Ogerske in njenih Slovanov.

Postopanje velikih in malih državnikov avstro-ogerskih, postopanje glavnih strank gospodovalnih narodov, zunanje vplivanje na notranje postopanje Avstro-Ogerske, potem poprečno vedenje avstro-ogerskih Slovanov nasproti temu mnogostranskemu postopanju, ki se dostaja ne le celokupne države, ampak v *jednaki* in v doslednosti še večji meri teh Slovanov samih: — vse to vplivanje, stremljenje in delovanje, kedar koli si je predstavljamo v nekaki celoti, provzročuje, da se nam — odkrito povedano — zavrti v glavi, in rajši bi sedli k mizi, da bi to vrtenje, razločivši je v oddelke psihologiškega kolobarja, mnogo rajši spravili v knjigo, nego pa v jeden skromen članek. Saj ne vemo, kakó bi dali umeti svoje misli, pojme in nazore različno razvitim čitateljem, katerim ne morejo zadoščevati gole trditve, in katerim bi vsekakor ter bolj ugajale primerne indukcije in na teh zasnovani izvodi (dedukcije).

Ker pa nimamo prostora, in ker se nam mudi zaradi poslednjega večjega govora poslanca Šukljeja, v katerem omenja dvojno strujo v slovenskem narodu, namreč stremljenje večine za zapadno, in manjšine za vstočno kulturo, hočemo jedenkrat preskočiti vse drugo in postaviti na čelo rezultat iz vseh drugih premišljevanj in, če hočemo, raziskovanj.

Na podstavi torej tu zamolčanih zaglavij vsiljuje se nam vprašanje: *Ali hoče Avstro-Ogerska svoje Slovane rešiti ali ne? Recimo, da jih noče ohraniti, ali se more potem sama vzdržati?* To je problem, važen vsaj toliko za celokupno monarhijo, kakor za njene Slovane, in torej eminentnega pomena. Lojalnost pri reševanju tega problema more odrekati jedino nasprotnik in sovražnik monarhije in njenih Slovanov. Ta pa, kateri se s svojim razumom ne more zlagati z našim mišljenjem, bode se tolažil s tem, da se le nam dela omotica, v tem ko je on sam ostal pri zdravi pameti. Torej tudi na to stran nismo škodljivi.

Če jemljemo stvari na veliko in v celoti, moramo trditi, da v Avstro-Ogerski je treba poštovati pred vsem dve narodnosti, nemško in slovansko, s tema pa dvojno kulturo, zapadno in slovansko, ali, kakor pravijo nasprotniki Avstro-Ogerske in Slovanov, vstočno kulturo. Druge narodnosti so vsaj v okviru teh dveh kultur, in niso toliko krepke, da bi bila zavisna od njih bodočnost monarhije.

Ako bi bila misija Avstro-Ogerske ta, da spravi svoje Slovane v okvir zapadne kulture, je gotovo, da se ti Slovani ne morejo ohraniti kot posebna narodnost, tudi ko bi si ohranili svoj jezik, po današnjem bolje rečeno, svoje jezike in svoje narečja. Slovani, ki bi še nadalje govorili svoj jezik, izgubivši posebnosti svojstvene kulture in s tem kolikor toliko tudi duševno *spodobnost* za vstvarjanje in gojenje te svojstvene kulture, *bi ne bili vredni*, da se vzdržujejo jedino zaradi jezika, ki je v bistvu le sredstvo za kulturne namene, ki bi bil in ostal le lupina brez jedra; taki Slovani bi bili le zapreka kulturi, v katero so se spravili, in bi bilo najbolje, da zavržejo tudi jezik ter se tudi s tem znakom do cela potopé v sprejeti, tu mišljeni kulturi. Sicer bi tudi tuja kultura po naravnih zakonih dovedla Slovane do tega, da bi s to kulturo oslabšali in naposled izgubili tudi svoj jezik, in bi ne bilo v pogledu na napredek človeštva čisto nič škode zanj. V glavi poslanca Šukljeja in somišljenikov se sicer vrti drugače, v naši pa takó.

Avstro-ogerski Slovani s popolnim sprejetjem zapadne kulture bi postali polagoma celokupen del nemškega in s tem germanskega plemena. Avstro-Ogerska monarhija bi po takem dobila jedno glavno narodnost z jedno in isto zapadno kulturo. Postala bi, ker tu ne mislimo na druge, sosebeno zunanje zapreke, zares nemška monarhija poleg sedanjega prusko-nemškega cesarstva. Vprašanje je, ali se kaže za sedanjost in še bolj za bodočnost odločilen vzrok, da bi se vzdrževali sredi Evrope

dve samostalni monarhiji bistveno z jedno in isto zapadno kulturo? Na to vprašanje naj odgovoré veliki in mali državniški modrijani, ki vodijo usodo naše monarhije in njenih narodov. Po našem mnenju bi prišlo v najugodnišem slučaju do federalizma obeh monarhij, v smislu podrejenosti jedne države pod drugo, torej v smislu vazalstva, in pri tem bi bilo še vedno drugo vprašanje, ali bi ne nastale posebne evropske zveze zunaj te monarhije, in ali bi vsled teh zvez ne trpela največ nemška narodnost sama. Naj mislijo zaščitniki nemške narodnosti sami o tem.

Jednaka vprašanja pa se vsiljujejo, ko bi hotela Avstro-Ogerska spraviti skupnost svojih narodov pod takó zvano vstočno kulturo; tudi to — ko bi ne bilo drugih zaprek — bi dovajalo do tega, da bi naposled slovanska narodnost in ž njo združena slovanska kultura potopila v sebi vse druge narodnosti; dosledno, dasi ne s tako intenzivno silo, bi se tudi tu vsiljevalo vprašanje, ali bi mogla obstajati taka Avstro-Ogerska poleg drugih slovanskih držav. Tudi tu bi se v najugodnišem slučaju vsiljeval federalizem naše monarhije z drugimi slovanskimi državami; razlika bi utegnila nastati v naši monarhiji jedino v tem, da bi se pri takó mišljenem federalizmu mogla postaviti ona na čelo, v tem ko v pogledu na pruskonemško cesarstvo bi najbrže ona postala in ostala vazalska država nasproti Velikonemčiji. S tega stališča bi se torej Avstro-Ogerski, ako bi se dela na podrejevanje narodov pod jedno in isto slovansko kulturo, kazal celó dobiček. No nastale bi tudi v tem slučaju pa zunanje opasnosti, kakor v pogledu federalizma z Velikonemčijo.

Po vsem tem je za bodočnost Avstro-Ogerske odločilno to, da ne postane bistveno ne nemška, ne slovanska država, da torej ne vsiljuje izključno ne zapadne, ne vstočne kulture svojim narodom, ampak da se postavi na stališče, s katerega jej je treba vzdrževati in gojiti enakomerno in z jednako ljubeznijo, dve kulturi, nemško in slovansko ali, bolje rečeno, zapadno in vstočno, kakor je to primerno tradicijam, zgodovini in pred vsem svojstvu nemškega in slovanskega plemena. Kot država z dvema kulturama bi imela naša monarhija opravičenje tudi v bodočnosti, ker bi ščitila evropsko *politiško* ravnovesje, ne da bi se jej kazala opasnost ne od zunaj, ne od znotraj. Zapadna kultura bi zadovoljila in morala zadovoljiti nemško narodnost monarhije, in bi zunanji Nemci ne imeli nikakega opravičenega nacionalnega vzroka, agitovati in delovati proti monarhiji; jednaka pa bi bila tudi v pogledu na notranje in zunanje Slovane. Avstro-Ogerska bi takó s pomočjo zapadne in vstočne kulture ščitila in razvijala dva znatna oddelka germanskega in slovanskega plemena in s tem na naravnih podstavah pospeševala napredek človeštva.

S temi trditvami pa prehajamo na drugo vprašanje.

Ali pa postopajo v Avstro-Ogerski takó, da bi se vzdržali in razvijali dve ločeni kulturni skupini? Ali se deluje nato, da bi se zares ohranili Slovani kot posebna kulturna skupina?

Nacionalni nasprotniki Slovanov in zavestni ali nezavestni vrati Avstro-Ogerske in tudi mnogo sedanjih avstro-ogerskih državnikov izjavljajo misli, kakor da bi se delalo v tej monarhiji ne le za ohranjenje njenih Slovanov, ampak tudi za njih razširjenje na škodo drugim narodnostim. V tem smislu je treba tudi imeti vse tisto politikovanje, katero cepi Slovane na dve polovini cesarstva, potem jeden in isti slovanski narod na ločene kraljevine in pokrajine in v pokrajinah na različne stranke. V istem smislu je treba na dalje poštovati, da se vstvarjajo in vzdržujejo različna literaturna narečja slovanskih narodov, potem različni pravopisi jednih in istih narečij. V istem smislu je treba umeti dejstvo, da se zaprečujejo pojavljanja za kak skupni ali samo obsežniši slovanski literaturni jezik, da se zaradi tega zatira učenje slovanske azbuke, in da se naposled pri korenini zadušuje stremljenje k oživiljenju starih slovanskih tradicij v pogledu na cerkveno organizacijo.

Tako postopanje od strani nasprotnikov slovanskih narodov je umevno, zlasti če poštujemo njih skrite in odkrite načrte o stremljenju proti vstoku; ne more pa se z lehka umeti, če gledamo na dolžnosti državnikov, ki gledajo na interese celokupne monarhije, ki jih ima v sedanjosti in bodočnosti sredi Evrope, sredi zapadne in vstočne kulture.

No, pa vprašajmo: Ali je možno slovanskim narodom ohraniti narodnost in jezik, v obče slovanska svojstva, z dosedanjim in takim postopanjem nasproti tem narodom? Mi odločno zanikujemo to vprašanje, in kdor odobruje dosedanje postopanje s slovanskimi narodi monarhije, je ali sam na stališču še ne razvitega političkega razuma in pri popolnem neznanju kulturnih zakonov, dostajajočih se življenja in smrti narodnosti ter jezika vsakega naroda, ali pa hoče zavestno vzdrževati slovanske narode na stališču političkih otrók, kakor se je to poprek posrečilo do današnjega dne.

Politiški, nacionalni in literaturni separatizem gojé dejstveno še dandanes stranke mnogih slovanskih narodov naše monarhije; ta separatizem ugaja doslej razumu mnogih avstro-ogerskih državnikov; ali s tem ni dokazano, da je tako postopanje v interesu celokupne države; nasprotno mi smo v malo stavkih razkrili, da dosedanje postopanje, v smislu cepljenja in slabljenja slovanskih narodov, v smislu podrejevanja teh narodov v okvir zapadne kulture, je napačno in v poslednjih posledicah monarhiji ravno takó škodljivo, kakor Slovanom. Slovani vstrajajo pri svojem mnogovrstnem separatizmu ne le vsled doslej nepovoljno razvitega razuma, ampak tudi zaradi tega, ker razni činitelji vplivajo v takem smislu na ta razum, potem pa tudi zaradi tega,

ker se Slovani nadejajo, da s pomočjo partikularizma in separatizma dojdejo do tolike politiške svobode, da bodo mogli kreniti jo na boljšo pot pri svojem kulturnem razvijanju. Državniki avstro-ogerski pa ne le da bi ne smeli pospeševati separatistiških teženj avstro-ogerskih Slovanov, temveč ravno oni bi bili dolžni v interesu celokupnega cesarstva spravljati te narode na tisto pot, katera dovaja do oživljenja in utrjenja slovanske kulture med njimi.

S čim se štiti, utrjuje in razvija narodnost in jezik vsakega naroda dandanes, zlasti ako je v zagvozdi in pod vplivom tuje kulture? S čim se n. pr. vzdržujejo nemške naselbine kot take daleč po svetu? Morda s tem, da govoré narečje koroških, štirskih, čeških, erdeljskih kočevskih Nemcev? Ali s tem, da bi pisali Nemci tu jeden alfabet, tam pa drugi, jeden pravopis tu, tam pa drugi? Ali morda dalje s tem, da čitajo nemške naselbine kako zapisano pesnico in pravljico iz kraja svojega narečja, ali pa nasprotno s tem, da jim je uže vsled vzgoje na osnovni šoli pristopna vsa nemška klasična in neklasična beletristika? Ali se iste naselbine vzdržujejo s tem, da se jim podaje jedino poročilo o kakem odličnem človeku iz njih rojstvenega kraja, ali ne temveč s tem, da jim je odkrita in na razpoloženje vsa dvotisočletna zgodovina vsega nemškega naroda? Ali se nemški naseljenec krepča jedino z umetnostjo svojega kraja, ali ne marveč z umotvori vseh strok vsega naroda?

Ako državniki odgovoré na ta vprašanja, morajo pripoznati, da so slovanski narodi v takem položenu, da jih najugodniši kulturni separatizem nikakor ne more oteti izpod vpliva tuje kulture in naposled iz potopljenja v tej kulturi.

Slovanom Avstro-Ogerske je po vsem tem, ako se hočejo zares rešiti kot Slovani, treba pokazati druge poti in podeliti jim druga uslovja v ohranjenje njih narodnosti in jezika; dati jim je treba uslovja za vzgojevanje svojstvene kulture, in ta uslovja so v analognih kulturnih vezeh, kakor pri Nemcih in pri vseh velikih narodih. Take analogne kulturne vezi so tista kultura, h kateri mora stremeti se razsvetljeni razum slovanskih vsakovrstnih vodij, in za tako stremljenje govori tudi interes celokupne naše monarhije.

Noben slovanski narod, noben del teh narodov ne stremi k vstoku v smislu izpremene politiških mej; to, k čemur stremi razsvetljeni in v resnici najlojalniši del teh narodov, sestaje v boljših kulturnih vezeh, nego so dosedanje, in svobodo za uporabljenje teh kulturnih vezij more podeliti Avstro-Ogerska sama. Zato je največja perfidija v tem, da sovragi slovanski, ki so zajedno vrage monarhije, opisujejo tako stremljenje, kakor da bi škililo čez politiške meje. Ako so ti vrage monarhije in njenih Slovanov tekom stoletij oslabili, uničili ali pa do cela a priori zaprečili take kulturne vezi, je pač

naravno, da jih morajo sedaj slovanski narodi iskati tam, kjer so se še ohranile; s tem pa so ti narodi še vedno lojalni, vsaj tako lojalni, kakor n. pr. avstrijski Nemci, ki dan za dnevom utrjujejo svoje kulturne vezi z vsem nemškim narodom s tem, da uporabljajo skupni literaturni jezik, skupno literaturo, skupno umetnost in v obče vse skupne kulturne pomočke. Veleizdajniki niso tisti Slovani, ki hočejo zares rešiti svojo narodnost in svoj jezik z boljšimi in s skupnimi kulturnimi vezmi, ampak tisti, ki izpodkopujejo tem narodom narodnost in jezik, s tem pa, kakor dokazano, tudi naravna uslovja obstanka in trdnosti naše monarhije. Med Slovani pa so ti, ki so doslej ostali pri takem razumu, kakor slovanski kulturni nasprotniki, veliki zaslepljenci, največega pomilovanja vredni, in smo dolžni le obžalovati, da takih pojedincev, ako sedé na klopah občih zastopnikov, zdajci ne zavrnejo zato poklicani državniki. Dandanes so med slovanskimi zaslepljenci cele stranke, in med temi je na prvem mestu stranka poljskega, kolikor toliko tudi češkega plemstva, potem pa zlasti duhovska, ali takó zvana katoliška konservativna stranka na Češkoslovanskem in Slovenskem.

Taka je torej z zapadno kulturo in s Slovani, pa tudi s temi, kateri določujejo nad njimi in v njih sredi njih kulturno, v tem pa tudi usodo njih narodnosti in jezika. Veliki problem Avstro-Ogerske in njenih Slovanov je ravno v vprašanju, ali hoče ona vzdrževati in razvijati poleg nemške tudi slovansko kulturo; od tega je zavisna usoda njenih Slovanov in te monarhije same, in nje še bolj, nego teh Slovanov; kajti ko bi hoteli te Slované potopiti v zapadni kulturi, nastale bi opasne zmešnjave, ne da bi jih provzročili ti Slovani. Stvar je jako jasna, kakor je jasna v pogledu na Nemce, ako bi kdo hotel izpodkopavati vezi njih skupne kulture.

Slovanski zagovorniki zapadne kulture, na Slovenskem specijalno gosp. prof. Šuklje s pristaši, potem „Slovenec“, dr. Mahnič in vsi boljši in slabši oportunisti in separatisti, premišljuje nekoliko pomen te izključno zapadne kulture, ali pa pomagajte nam, da se nam ne bode več toliko vrtelo v glavi!

Iz govorov v državnem zboru.

Ob obči proračunski razpravi so govorili malo ne izključno poslanci, ki so zunaj koalicije, in sosebno govori mladočeških poslancev pojašnjujejo položene in razmere jako stvarno. Prejšnja nemško-liberalna opozicija je le pretiravala, v tem ko imajo slovanski opozicijski zastopniki toliko snovij, da jim je treba to le primerno izrabljati pa ostanejo objektivni, kakor malo kedaj kaka opozicija. Govori mladočeških zastopnikov so vredni, da jih zaresno uvažujejo državniki in stranke in ne le slovanski, ampak tudi ostali narodi cesarstva. Po mejah prostora navedemo važne odstavke iz teh govorov, in to toliko bolj, ko jih le preveč opuščajo drugi slovenski listi. Vse pa navedemo na podstavi stenografskih protokolov, katere imamo pred seboj.

Pri obči debati o proračunu se je prvi oglašil Mladocéh dr. Pacák. Omenivši proslavljenje Košuta med Madjari, pravi: Avstrijski Slovani in sebesno ogerski pač nimajo vzroka, da bi se s hvaležnostjo spominjali njegovega delovanja. Mi Čehi moremo gledati na njegovo dejstvozanje z jednim spominom, ki ga je zapustil v svojih spisih. V svojih mislih o ogerskem in češkem državnem pravu je z vso jasnostjo pripoznal, da češko državno pravo je do cela adekvatno in ekviparatno ogerskemu drž. pravu. Iz Košutovskih demonstracij v drugi polovini cesarstva pa bi mogli avstrijski državniki, oziroma ti, ki so nad njimi, poučiti se, in sicer, da pri naraščanju one državne polovine je zares neizogibno potrebno, v tej državni polovini vstvariti ravnovesje s tem, da se zadovolje kraljevine in dežele s protivesjem. Nočem pa, da bi me razumeli krivo. Mi privoščimo Madjarom srečo svobode, nočemo, da bi se uvedla proti njim politika: *divide et impera*; nočemo, da bi se uporabljal jeden narod proti drugemu, kakoršno imajo radi v avstrijski politiki. Kar pa mora videti vsak avstrijski politik, to je naraščanje madjarskega naroda proti vsem nemadjarskim narodom v oni in tej polovini cesarstva, politiška nadmoč Ogerske polovine nad to polovino cesarstva. Vsakdo mora priznati potrebo, da se napravi ravnovesje v smislu, da dobi veljavo historiško pravo kraljestev in dežel te drž. polovine, da se s tem vstvari ravnovesje med obema polovinama cesarstva. Govori se toliko tudi v Evropi o evropskem ravnovesju, in če se premakne to ravnovesje, takoj kriče vsi politiki, da je treba zopet napraviti ravnovesje v Evropi. Ali naj bi ne čutili, da je tudi v taki državi, kakoršna je naša, potreba vstvariti tako ravnovesje? Saj ni možno, da bi ne videli misleči politiki avstrijski, da razmerje Ogerske nasproti tej polovini postaje neprimerno v gospodarstvenem, narodnem in politiškem pogledu. Stavljam jedno vprašanje: Kaj bi se bilo zgodilo v Pragi, ako bi se bila ondi napravila taka Košutova demonstracija, kakor v Budapešti? Preverjen sem, da naš rezki diktator Praški bi bil postopal vse drugače, nego ministerski predsednik Wekerle. Razmere na Ogerskem silijo k premišljevanju. Ondi se leči nezadovoljnost z zadovoljenjem narodov, oprostite, ne narodov, jedino madjarskega naroda; na Češkem se leči s posadnimi stanji in tendencijoznimi, politiški pravdami. Kako se hočete čuditi, ako vskipeva nezadovoljnost naroda, sebesno pa nezadovoljnost mladine, ako vidi, kakó se izpolnjujejo zahteve jednega naroda, na iste zahteve pa na drugi strani se odgovarja s stiskanjem? Kakó se hočete čuditi, da mladina, katera proučava zgodovino in vidi, kakó se po letih 1848 in 1866 poplačuje lojaliteta in nelojaliteta, izvaja posledice iz tega, ako sliši celó v parlamentu, da v Avstriji dosežejo kaj jedino veleizdajniki? To se ne odstrani z izjemnim stanjem, stiskanjem in prosledovanjem, ampak s tem, da se zadovolje pravične želje narodove, in le s tem se zatrejo posledice, katere izvaja mladina iz teh zgodovinskih dejstev.

Interes državne celote zahteva konsolidovanje cesarstva in zadovoljenje kraljestev in dežel — in na mesto konsolidovanja postavljajo sedaj koalicijo.

Kaj pomenja koalicija? Vzdrževanje tega, kar sestaja. To pa, kar je, je vstvaril najtrdovratniši centralizem in pa negacija vse nacionalne jednakopravnosti, in to hočejo ohraniti. Kaj pomenja koalicija: 1. najtrdovratniši centralizem; 2. ustavljenje vsakatega narodnega razvijanja; 3. popolno ustavljenje v državnopravnem pogledu, potlačenje vsakega gospodarstvenega pospevanja — kajti jaz sem razložil, da je vsako gospodarstveno vprašanje v zvezi z nacionalnimi in politiški vprašanji, in saj je rekla vlada, da odstrani iz svojega programa nacionalna in politiška vprašanja; 5. vzdrževanje vstvarjene krivice nasproti historiskemu pravu narodov; 6. permanencijo nezadovoljnosti narodov; 7. zadovoljenje le nekaterih privilegovanih kapitalistiških vrst; 8. popolno potlačenje prave volje narodove in 9. gospodstvo kapitala nasproti ljudstvu. Koalicija pomenja torej popolno ustavljenje razvijanja države v obče. Zatorej je ona opasnost za državo.

Na to dokazuje, da koalicija ne more rešiti tudi volilne reforme, in pristavlja: Jeden mojih tovarišev je rekel pri jedni poprejšnji obči debati, da koalicija, oziroma zveza konservatizma z liberalizmom je nemožna, kakor ogenj in voda. Ta primera pa, menim jaz, ni prava. Ogenj in voda vstvarjata par, par pa goni stroj. Konservatizem in liberalizem pa vstvarjata stagnacijo, in stagnacija (usedenje) vstvarja gnjilobo, in kaj da rodi gnjiloba, tega ne bom dalje razlagal. Potem zaključuje: Ogerske razmere silijo h konsolidaciji kraljestev in dežel v tej državi. Razmere v tej drž. polovini silijo h konsolidovanju. Koalicija hoče ohraniti krivico v permanenciji. Naš narod hoče krivico odstraniti, naš narod hoče pravičnost s historiskim pravom narodov. Naš narod hoče vsem narodom države priboriti samoupravo (selbgovernment). Naš narod hoče vsem narodom države priboriti obče volilno pravo, naš narod hoče pribojevati vsem narodom države popolno svobodo, da bi se s tem zadovoljili narodi, kraljestva in dežele, in da bi se tako okrepila država. Ako vemo, da koalicija stremi k nasprotnemu, je jasno, da moramo biti proti tej vladi z vso silo in z vso opozicijo, in da ne moremo ravnati drugače. Motijo se ti, ki mislijo, da nekateri izmed nas niso več v strogi opoziciji. Proti hudemu centralizmu je v češkem kraljestvu jednak konservativec, liberalec, radikalec in največi radikalec.

Še jedno vprašanje. Ako hočemo mi razvijanje države, razvijanje kraljestev in dežel, in ako se temu molče ustavlja koalicija, vprašam: Kdo so moteči življi? Moteči življi, to so gospoda koalovana, ki sedé na ministerskih klopek. S tem sklepam. (Živahno odobravanje in rokoploskanje). V bodoče pridemo k drugim govorom.

Grenko, grenko življenja kupo
Izpival skoro sem do dna,
In pil pijačo sem gorjupo,
Misleči, da je zadnja ta.
Ko kupa čarobnikov zvutih,
Na novo moja se polni,
Ne vem števila muk prebitih:
Iz stare nova se rodi!
Mehko srce postaje trdo,
Ko lije vanj življenje — strup,
In vidim le nesramnost grdo,
Grdob človeških celi kup.

Ko ogenj je srce plamtelo,
Divjala burja mi v glavo,
Ko mi življenje je zapelo
Golote pesem prebridko.
Srca plamen ni uže ugaša,
Zapiram burjam si glavo:
Naj le življenje mi prinaša
Grenkosti, — mene strah ne bo!
Hotel bi v srci vso zatreti
Občutnost za krivico, laž,
Da ne bi mogel več umeti
Ni hudobij ni pustih vraž.

Srce to moje nerazumno
Hudo, hudo se mi glasiš,
In glava dvigaš se pogumno,
Sveta hudob se ne bojiš.
Če se zvitost šopiri gnjusna,
Poštenju glasno se smeje,
Če laž — slabost je vsem dopustna,
Nedolžnim nosi le gorje,
Če z najsvetejšim se kupčuje,
Prijatelj ni več veren mi,
In rodoljubje zasmehuje
Prodana duša, nas slepi.

Iz poezij J. Stritarja.

Pomladnja noč.

O mehka noč, pomladnja noč!
 Kako me vabiš prilizljivo!
 Mladost, ljubezen diha joč,
 Objema maj me ljubeznjivo.

Psi lajajo, prijazen glas!
 Pozdravljal si me v mnogi noči,
 Ko sem hodeval k ljubi v vas
 V prijazni, beli samski koči!

Lehke noge, lahko srce,
 Iz prsi mladih pesem glasna!
 Tako k dekletu v vas se gre,
 Tako mladost se vživa jasna.

Mlade noči, lepe noči!
 Kje ste ljubezni ve nebеса!
 Ti mesec, za oblak se skrij,
 Ne glej mi mokrega očesa.

Ne, sveti, komur še cvete
 Mladost, ljubezen, sreča dvojna;
 Samotna postelj čaka me,
 Miruj mi duša nepokojna!

Izvirnik.

Помладня ноч.

O mehka noč, pomladnja noč!
 Kako ma vabiš prilizljivo!
 Mladost, ljubzen diha joč,
 Objema maj ma ljubznjivo.

Psi lajaj, prijazen glas!
 Pozdravljal si ma v mnogi noči,
 Ko sem hodeval k ljub v vas
 V prijazni, beli samski koči!

Lehke noge, lahko srce
 Iz prsi mladih pesem glasna!
 Tako k dekletu v vas sa gra,
 Tako mladost sa vživa jasna.

Mlade noči, lepe noči!
 Kje ste ljubzini ve nebеса!
 Ty mesac, za oblak sa skrij,
 Ne glaj mi mokrega očesa!

Ne! sveti, komur še cvetja
 Mladost, ljubzen, sraca dvojna;
 Samotna postelj čaka ma,
 Miruj mi duša nepokojna!

M. A. Lamurskiy.

Вешняя ночь.

Ночь мягкая, весны ты ночь!
 Какъ ласково меня прельщаешь!
 Любовью дышешь, молодость,
 И май, меня ты обнимаешь.

Прия́тый слышу лай собакъ,
 Въдъ поздравлялъ меня ты часто,
 Когда шелъ къ любви я юнакъ
 Тамъ въ бѣленькой и малой хатѣ!

Шагъ легкій, на сердцѣ легко,
 Изъ молодой груди же пѣсня!
 Такъ къ любви ходить весело,
 Такъ молодые любить нѣжно!

O, ночи вы прекрасныя!
 Любви вы ночи ужъ далеко!
 Луна, ты скройся въ облачныя
 Предѣлы: и деть слеза на око!

Нѣтъ! Ты свѣти, кому цвѣтетъ
 Любви и молодости счастье;
 Одною меня постелька ждетъ,
 Пришло для сердца ужъ ненастье!

Фр. Целестинъ.

Iza pò godine.

Šest mjeseci — dugo doba,
 Moja Mila, moje zlato
 Šest mjeseci ukopato.

Mermer studen iznad groba,
 A cvijeće humac krije,
 Izpod koga ništa nije. — —

Ah, ja ljubim to cvijeće,
 Ne znam zašto, toli, toli —
 Kano Višnji moje boli.

Ja ga ljubim — moje sreće
 Crnoj raci ures mili,
 Čudan darak mrtvoj vili.

Ja ga ljubim — ljubav moja
 Bezbroj ti je crnih jada,
 Kakih ne zna trepet hada.

Tko li znade zvjezdám broja? —
 Tko li shvaća moje vaje,
 Tko li pojmi uzdisaje?

Šest mjeseci — dugo doba,
 Veće sada nego tada
 Crno more mojih jada.

Onaj mermer iznad groba
 Studen jeste — a ledeno
 Srce moje izmučeno.

Ali srce jošte žije,
 Jošte žije, jošte bije — —

Dr. A. pl. Budisvoj.

Oj u kraj...

Oj u kraj, lude, što se otimljete
 Za narod moj kò gavrani za strv!
 Ta još nas nije razsuo posvema
 Medjusobne nam borbe kleti crv.

Oj u kraj, lude, nikad neće Hrvat
 Na svojoj zemlji biti tudji rob!

Oj u kraj, lude! Kad je strah i trepet
 Zadao svuda ljuti turski bič,
 Kad pred njim ciela drhtala Evropa
 I svud se čuo očajnički krič:

Oj u kraj, lude, ta ni vriedni niste,
 Da Hrvatska vam bude krvav grob!

Tad Hrvat je Evropu branit znao
 Kò spasitelj joj doniet žudjen spas,
 Pak sad želite svojim gospodarom
 Da junak prizna, kukavice, vas.

S. Z.

С а м о л ю б и е.

Пустое самолюбие!
 Царинь ты весело у насъ,
 И давишь братолюбие:
 На брата смотришь братъ-косясь!

Но есть на западѣ добро,
 Есть тутъ сокровища вѣковъ,
 Любви и правды золото
 Блеститъ у лучшихъ тамъ сыновъ!

И другъ преждъ другомъ всѣ гордимся,
 Какъ далеко мы ужъ пошли,
 И туго, туго веселимся
 Вкусая — не свои плоды...

Любовь за брата все горитъ!
 А что блестить, горить у насъ?
 Славянъ любовь, гдѣ ты? — Царить
 Лишь — самолюбыя глать!

Да, обезьяны запада,
 Бережъ охотно все, что зло:
 Оно дается безъ труда,
 А не дается лишь добро.

Фр. Целестинъ.

Od Zemljića Stipana.

(Hrv. nar. pjesma iz Like.)

Cvilio je sužan u tavnici,¹⁾
Časom cvili, a časom popiva:
„Sjaj, miseče, moj stari vojače!
Odavno ti skupa vojujemo:
Ti po nebu, a ja po zemljici,
Ti pišice²⁾, a ja na konjiku).
Evo ima devet godin' dana,
Da ja tavnim u tavnici tavnog,
U tavnici huda zeta svoga,
Huda zeta i loše sestrice.
Nokti su mi, obuvam se u nje³⁾,
Brada mi je, pokrивam se njome,
Ruse kose, sterem jih poda se!⁴⁾
Misli sužanj, da nitko ne čuje,
Slušala ga mladjana divojka,
Pa mi ide k svojoj staroj majki:
„Oj bora ti, mila moja majko,
Jako cvili sužanj u tavnici,
Časom cvili, a časom popiva:
„Sjaj miseče, moj stari vojače,
Odavno ti skupa vojujemo:
Ti po nebu, a ja po zemljici,
Ti pišice, a ja na konjiku).
Evo ima devet godin' dana,
Da ja tavnim u tavnici tavnog,
U tavnici huda zeta svoga,
Huda zeta i loše sestrice.
Nokti su mi, obuvam se u nje,
Brada mi je, pokrивam se njome,
Ruse kose, sterem jih poda se“.
Kad to čula mlada begovica,
Ona uze od tavnice ključe.
Pa otvara devetera vrata,
Pa mi pita sužnja nevoljnoga:
„Oj bora ti, moj sužnju nevoljni,
Koje ga si roda i plemena?“

„Ja sam glavom Zemljiću Stipane!“
Al govori mlada begovica:
„Bog t' ubio, moj brate rodjeni,
Što se nisi prije ti javio?“
Kad je ona njega ugledala,
Onda mu je mlada govorila:
„Ajme meni, koje si stvorenje?
Medvid nisi, na njeg si prilika!“
Na njeg' vodi tri berbera mlada:
Jednog vodi, da mu bradu brije,
Drugog vodi, da mu nokte riže,
Trećeg vodi, da mu kose striže.
Pa ga vodi u dvore bijele,
Daje njemu hleba⁵⁾ bijeloga
I ovnujskog mesa debeloga
I onoga vina crljenoga,
Pa ga šalje dvoru bijelome.
Kad je došā k dvoru bijelome,
Al prid dvorom ostarila majka
Cvili, plače i suze proliva.
Božju joj je pomoć nazivao⁶⁾:
„Božju pomoć, ostarila nane!“
„Bog pomagā, delijo neznana!“
„Aj bora ti, ostarila nane“,
Koja ti je golema nevolja,
Da ti cviliš i suze prolivaš?“
„Imala sam sina jedinoga.
Evo ima devet godin' dana,
Da sam njega na vojnici dala,
A sad mu se priudaje ljuba,
I ostaju prenejaki janjci!“
Al govori Zemljiću Stipane:
„Oj bora ti, stara moja nane,
Je li testir⁷⁾ u dvor ulaziti?“
„Testir tebi, delijo neznana,
Testir tebi u dvor ulaziti!“

On mi ide u bijele dvore,
Al u dvoru gospoda svatovi.
Božju im je pomoć nazivao:
„Božju pomoć, gospodo svatovi!“
„Bog pomagā, delijo⁸⁾ neznana!“
„Je li testir, gospodo svatovi,
Je li testir k vami⁹⁾ ulaziti?“
„Testir ti je, delijo neznana,
Testir tebi k nami ulaziti.“
On mi ide u bijele dvore,
Pa on side do vinčana kuma,
Pa mi pita kuma vinčanoga:
„Bora tebi, kume i divere
I ostala gospodo svatovi,
Je li testir ovde¹⁰⁾ zapivati?“
„Testir tebi, delijo neznana,
Testir tebi, koliko ti drago.“
Tad zapiva Zemljiću Stipane,
On zapiva tanko, glasovito¹¹⁾:
„Neka, neka, milom Bogu fala!
Vila gnjizdo tica lastavica,
Vila gnjizdo devet godin' dana.
Kad deveta na zahodu bila,
Htjede tica gnjizdo razvaliti
I nejake ptiće razcviliti.
Zaleti se orle iz oblaka,
Ne da ptici gnjizda razvaliti,
Nit nejakih ptića razcviliti;
To ne bio orle iz oblaka,
Već to bio Zemljiću Stipane!“
Ne sića se nitko od svatova
Van¹²⁾ jedina ljuba Stipanova,
Pa govori pospodi svatovim¹³⁾:
„Ijte, pijte, gospodo svatovi“,
Ijte, pijte i knći hodite!
Evo moga Zemljića Stipana!“

¹⁾ Tavnica, tavan, tavnovati, govori se mjesto tamnica, taman, tamnovati; isto tako guvno mj. gumno; slavnica mj. slamnica itd.
²⁾ Pišice, pješice, pješke = zu Fuss. ³⁾ Nokti su mi toliki, da se obuvam u nje. ⁴⁾ Konjik se kaže mj. konjic ili konjič; inače konjik = konjanik, Husar. ⁵⁾ „Hljeb“ je vrlo neobična riječ; obično se veli kruh — s toga i u pjesmi e-kavština. ⁶⁾ Dā, Božju pomoć zavijlju i nazivlju hrv. junaci vaviek i pri susretu, a ne: ljubim ruke, klanjam se, servus, sluga najponizniji, kistihan i kako se sve zovu te nametnice. ⁷⁾ Divne li i zamjerne ljubavi materinske, goleme li boli i žalosti. A nije li očetnjava naša zajednička, tužna majka? — Koliko umiljatih imena daje hrvatska majka rančetu svomu:

srđce, ranče, milče, sunca, zlato, andjele, hrano moja, a napokon janje prenejako. Isus je jaganjac — a prisposodi, što veli hrvatska pjesma: „Gdje se duše pravedne vesele, Ko jaganjci po rosnoj livadi“. ⁸⁾ Testir (po sve pute turkinjica) = dopust (ne dozvola). Je li testir = je li slobodno. ⁹⁾ Delija tur. = junak. ¹⁰⁾ Vami, nami, instrum. pro dativ. Ti oblici rabe za dat., loc. i instrum. ¹¹⁾ „Ovde“ govori se obično u Lici i med ikavci mj. ovdi = ovdje. ¹²⁾ I u „Hrv. Oresteji“ slično počinje liepa ona alegorija, al je posve drugačijega sadržaja. ¹³⁾ van = nego, već, sed, āllā; drugo je van = foras, hinaus. ¹⁴⁾ svatovim = svatovom. ¹⁵⁾ Ijte, pijte = imperativ = jedite i pijte. **M. V. Hrvat Ličanin.**

П ј е с м и.

Пјеват' љу те, пјесмо моја!
Дану, ноћу, без престанка;
С тобом љу се веселити,
Као славуј поносити —
До посљедњег мога данка.

Мила ми је дружба твоја,
Од ђетинства стобом дружим;
Низајућ' те све по складу,
Ти ме тјештиш у мом јаду,
Не допушташ да затужим.

Мудри нека мудро зборе,
Ја љу оно, што природа
Мени пружа по нарави;
Све у бољој пјеват' слави,
И на понос мога рода.

По сред шуме густе горе,
Пастир пјева покрај стада;
Веселос му души прија:
Пјевати љу дакле и ја,
Нећу жалост да ме свлада.

Не мож' ватра бит' без дыма,
Нит' без пјесме срце младо;
Би природа он'јемила,
Кад ти с нама неби била —
Јад би св'јетом тада влад'о.

Сад помози, добри Боже!
Дај ми гласа, добре воље;
Ца ћу пјеват' мајци својој,
Домовини милој мојој;
Што узмогнем лешне, боље.

А уз то се пјеват' може,
Својој милој јединици;
Која младо срце чара
И веселост милу ствара,
Пјесниковој танкој жици.

У Багу (Црна Гора), 1894.

Миљо Јововић.

Der Königssohn Marko.

(Nastavak).

„In deutschen Übersetzungen“ — nastavlja Gröber u predgovoru — „sind nur wenige Epen“ aus diesem Cyklus⁴¹ bekannt geworden: so veröffentlichte Talvj⁴² im ganzen elf, Gerhard (in der Braun-Wiesbaden'schen Ausgabe) nur zwei derselben), Kapper — keines.

Freilich hatte man früher keine Ahnung vom enormen Reichthum dieses Liederkranzes⁴³, und erst das jüngste, kroatisch⁴⁴ herausgegebene Werk des Ivan Filipović⁴⁵ über Kraljewitsch Marko gibt einen Begriff davon⁴⁶.

In den nachfolgenden Übersetzungen⁴⁷ ist versucht worden, dem Originale⁴⁸ so lange wörtlich zu folgen⁴⁹, als es möglich war, ohne dadurch den Geist der slavischen⁵⁰ oder deutschen⁵¹ Sprache zu verletzen⁵².

Es ist selbstverständlich nicht anders möglich, als dass solche hochoriginelle⁵³, der Phantasie eines auf der primitiven Culturstufe⁵⁴ stehenden Volkes entsprossene poetische Producte in der Übersetzung bedeutend verlieren müssen⁵⁵. Es ist so, als wollte jemand die wunderlich geformten, im bunten

⁴¹ V. op. 40. Na drugom mjestu veli: „Aber nur der *Cyklus* jener Lieder, welche sich mit dem Königssohne beschäftigen, hat einen — wenn auch nur losen — Zusammenhang“. — ⁴² V. op. 41. — ⁴³ Talvj (*Therese Adolfe Louise von Jakob*). — ⁴⁴ V. op. 41. — ⁴⁵ V. op. 1. — „Kolo, der Nationaltanz der Serben und Kroaten . . .“ Erläuterung, pag. 261. — „Gusla, ein höchst primitives Streichinstrument Zur monotonen Begleitung der Gusla recitieren die serbo-kroatischen Sänger (Guslar) die Helden-gedichte“. Erl. pag. 259. — ⁴⁶ V. op. 37. — „U našem narodu ne ima junaka, o kojem se toliko pjeva, koliko o Marku Kraljeviću. Ja sam imao preko sto pjesama, iz kojih sam ovu sbirku sastavio. A to su tek štokavske pjesme; gdje su još kajkavske i čakavske?“ — V. op. 1. — Zašto li su izostavljene pjesme „Markov sok“ i „Marko znađe, što je za djevojke?“ („Slov. Sv.“ br. 17 pr. god.) — ⁴⁷ V. op. 46. — ⁴⁸ V. op. 37. — ⁴⁹ O tom ćemo govoriti kasnije. — ⁵⁰ V. op. 49. — ⁵¹ V. op. 50. — ⁵² V. op. 51. — ⁵³ V. op. 52. — ⁵⁴ Kad bi njemački filolozi poznali našu narodnu poeziju, onda bi — možda — razumjeli Homera. — ⁵⁵ Homerova je „Cultur“ primitivnija. — ⁵⁶ To ne vriedi samo o narodnih pjesmah. — ⁵⁷ Je li to prispodobljenje uspjelo? — U Vukovoj zbirci IV. 10, 68 do 78 ima pjesma „Boj Crnogoraca s Mahmut-pašom“, IV. 11, 78 do

Farbenschmuck prangenden wilden Blumen aus Wald und Feld nachmachen. Er kann die Form geben, die Farben treffen, den Duft aber, den sie aus dem Boden gesogen, auf dem sie gewachsen, diesen kann er nicht nachahmen⁵⁷.

Davon kann schon gar nicht die Rede sein, wenn derjenige, der diesen Duft ändern zugänglich machen will, niemals in der Heimat dieser Blumen war, nie mit seinem eigenen Sinn diesen Duft kennen gelernt hat.

Dies ist leider bei allen deutschen Übersetzern der Fall; weder Talvj noch Kapper, am wenigsten aber Gerhard haben die Sprache, das Land oder das Volk gekannt, und lediglich mit Hilfe einer anderen slavischen Sprache oder eines Dolmetschs sind ihre Übersetzungen zu Stande gekommen⁵⁸.

Den nachfolgenden deutschen Übertragungen liegt, neben gewiss vielen Mängeln, wenigstens der Vorzug zu Grunde, dass der Übersetzer in der Heimat der Originale mit vollen und gierigen Zügen ihren Duft eingesogen und — durch deren unvergleichliche Schönheit und Poesie unmittelbar begeistert — angeregt wurde, sie auch deutschen Lesern zugänglich zu machen⁵⁹.

84 „Opet Crnogorci i Mahmut-paša“; o tih pjesmah veli Vuk: „Ja za cijelo mislim, da je ove obadviije pjesme o boju Crnogoraca s Mahmut-pašom načinio Crnogorski vladika Petar I. (sadašnji Sveti Petar), pa su poslije ušle u narod i idući od usta do usta, koliko se moglo, dogonjene prema narodnim pjesmama“. — Prispd. umjetne pjesme, što su tiskane u V. knjizi Vukovoj. — „Er (tko pjesme prevadja) kann die Form geben, die Farben treffen . . . den Duft nicht nachahmen“. Er kann die Form geben — oblikom nijedan dosadanji prevod njemački ne odgovara originalu. Er kann die Farben treffen — izvolite prevesti: „Poranio kraljeviću Marko, U nedjelju prije jarkog sunca, Pokraj mora Urvinom planinom“; „Planu Marko kano vatra živa“; „Mara cvili kano guja ljuta“; „Prevare se Kraljević Andrija, Prevare se, ujede ga guja“; „Misli, misli i razmišlja misli, Sve je misli u jednu smislio“; „Sastadoh se s mojom družbinicom“; svaki jezik ima svoju „Farbe“. Er kann den Duft nicht nachahmen — lakše „Duft“ nego li „Farbe“. — ⁵⁸ Dobro može prevadljati s hrvatsko-srbskoga na njemački tek onaj, koji poznaje ne samo jezik jedan i drugi temeljito, nego i poeziju obadvaaju naroda.

(Nastavak dodje).

Priredio dr. Trnoplesar.

Žensko vprašanje.

8.

Umstveno razvitje potrebno je ženski, da bi umela in dostojno mogla oceniti ljudi, s katerimi se ona srečuje v življenju; da bi znala, kje in kedaj se pod pozlačeno lupino

krasnih fraz moškega skriva gnjilo in izprieno jedro; da bi razumela razne sofizme, katere moški, pa tudi ženske, rabijo v opravičenje razvrata ali npravstvene razuzdanosti.

Poglejmo na npravstvene odnošaje obeh spolov med seboj; pomislimo, kaj se počenja vsak dan pred našimi očmi; ocenimo reči tako, kakoršne so — in strah in groza mora

prešiniti vse naše žile: tako izprijenost, spačenost in gnjusnost našega življenja mi vidimo pred soboj.

Le pomislite! kedar govorimo o raznih npravstvenih defektih človeka, rabimo jedno in isto besedo, naj govorimo o moškem ali o ženski, samo da premenjavamo sufikse, n. pr. tat — tatica; lažnjivec — lažnjivka; on je sleparil, ona sleparila, itd.

No, kedar govorimo o npravstvenosti v *izvestnem*, ožjem smislu besede, tedaj imamo za vsak spol specialno terminologijo, *jedno in isto* breznravstveno dejanje imenuje se pri ženski tako, pri moškem drugače. Govoré n. pr.: Ta-le ženska se je „spotaknila“, ta-le ženska je „izgubila nedolžnost“.

Ali pa je slišal kdo, da bi se govorilo o *moškem*, da se je „spotaknil“ ali „izgubil nedolžnost“? Človeka, ki bi govoril tako, imeli bi za strašno najivnega, če ne naravnost za bedaka.

Od ženske, ki je izgubila dobro ime, odvrčajo se vsi, moški in „čiste“ ženske, in nihče je ne pušča v pošteno hišo. Moški pa, ki, kakor metuljček frfrá z jedne „cvetice“ na drugo; moški, kateri svoje „simpatije“, svoje „predmete“ menjava morda bolj pogostoma, nego svojo nižjo obleko, ali celó moški, ki nima nobenih „simpatij“, nego le minutne zabave — tak moški sme hoditi v najčistejšo, najpoštenejšo hišo, v najprilicnejši salon, kjer razgovarja, „dvorjani“ in pleše zaporedoma s celo girlando gospéj in gospic, katerim je tako strašna in tako gnjusna gori omenjena ženska samo zato, da je krenila nemnožno v stran, ne po svoji volji, ne po svoji želji, no ker jo je, umstveno malo razvito, zavedel in osleparil — *moški!*

Torej je npravstvenost moška čisto druga, kot npravstvenost ženska?! Kar je dovoljeno *moškemu*, kar je prilično (anständig) in naravno za moškega, *grešno, ostudno* in nenaravno je za *žensko*! Kje, kedaj in kateri moralist je učil takó? Kje *krščanstvo* dovoljuje ta dvojni nagled na jedno in isto npravstvenost, na jedni in isti postopek proti njej? Kaka logika dovoljuje iz jednih in istih premis delati dve, diametralno protipoložni, zaključeni?

Navedimo še nekatere primere, ki nam dokazujejo nagledno, da je jedno in isto moškemu dovoljeno, ženski pa ne, in da moški najde vselej dovolj *sofizmov*, dovolj predrzne hrabrosti, dovolj farizejskega licemerja, da utemelji svojo pravico: jeden je „svet“, takó, da je prošnja v molitvi Gospodnjéj: „ne vpelji nas v izkušnjo“ — po njegovem prepričanju — zanj popolnoma odveč; drugi je zopet „učen“ tako neizrečeno, da so vsi drugi, po njegovem mnenju, le njegovi sužnji, in da le on vé, kaj je prav, in samo zato uže, ker to vé, moramo drugi biti prepričani, da on tudi *delá* prav.

Ali ste kedaj čitali, da bi *ženska* s samodovoljnim cinizmom pisala o „spolnej ljubezni“, o „moškem vprašanju“ in v takem tonu, da je odraslega človeka sram čitati?*)

*) Pred tem vprašanjem smo izpustili jedno jako važno in jasno govoreče vprašanje; stavimo pa je pozneje, ako bode potreba. Dokazov je itak dovolj v tem spisu. Op. ured.

Ali ste kedaj čitali, da bi kaka *ženska* objavljala „urbi et orbi“, da, ko bi imela moč, storila bi moškim to in to, in da bi postopala z moškimi tako krvoželjno, kakor nemnožno *kulturen* človek z mladimi mačkami ne dela?

Vsega tega *ženske ne delajo*, takih „pravíc“ one ne iščejo, in ko bi jih moški prav dali jim, ne našla bi se ženska, ki bi želela ukoristiti si jih.

Da pa *moški* vse te breznravstvene grdobije sam ceni visoko, da ima jednomišljenike in podpornike — za dokazom nam ni daleč iti.

Kdo ima torej pravico metati blato v ženske s „kratko pametjo“, dokler je on, moški, umstveno razvit do krajnjega superlativa, sam do ušes v blatu zarit?

9.

Kaki so pogoji, pri katerih se dandanes navadno zaključuje *zakonska zveza* v inteligentnih slojih? Intelligentni moški ženijo se pogostoma še-le tedaj, ko so „oddali mladosti ves dolg“. Tu se oni, naveličavši se takega življenja, javljajo k deklici z vprašanji, ki imajo tak-le smisel: ali si čista? ali si nedolžna? ali se nisi poljubovala z drugim? čegava je ta-le slika v tvojem albumu? ali si mu pisala? ali je on tebi dopisoval? — Z jedno besedo, deklica se mora najprej izpovedati onemu, ki je toliko poljuboval sam, da so mu ustne otrple, vodil toliko za nos, da mu je naposled njemu samemu začelo presedati. Sedaj pa z resnim licem premišljuje, ali ga je *vredna* njegova nevesta, ali ne?

Ali res deklica ne čuvstvuje, kako brezsrčno jo žaliyo, kako malo človeškega dostojinstva jej prisojajo? Zakaj pa ona ne sme vprašati ženina: ali si ti nedolžen? ali se nisi poljuboval z drugo? ali se nisi nikdar udeleževal ničesar takega, česar bi jaz ne smela videti ali znati?

Zakaj *ona* nima pravice staviti moškemu taka vprašanja? Zato, ker je — *ženska!*

Ali je torej čudno, da so v inteligentnih slojih *srečni* zakoni izključenje, ne pa pravilo? Izprijeni z mladih let vsled plitve odgoje, fizično in npravstveno pohabljeni moški zjedinjajo se z ženskami polnimi sile, polnimi življenja, ki na svet božji gledajo najivno, idejalno, na moškega pa, ki jim ponuja „roko in srce“, ko na plemenitega viteza. Mlada žena išče *truda*, mož išče — *pokoja*, ne zato, ker je mnogo trdil se, nego zato, ker je mnogo pohajkoval. Ona gleda na življenje idejalno; v njem pa je idejal uže skrhan, vera v sebe in v bližnjega izgubljena. Ona misli, da je mož na veke večne njen; on pa ne more sleči železne srajce mladostnih navad: jedna in ista ženska preseda: vsak dan jedno in isto lice, jedni in isti razgovori, jedne in iste nerazumljive zanj oči, ki vedno govore, da nekaj iščejo, pa nikakor ne mogo najti.

Lepa misel pa nikdar ne preseda; ideji se lahko oddadó vse moči, vse življenje. Ideja vleče drugega človeka k sebi, kakor magnet železo. No ideja se v doto ne terja. V tem pa je korenina vsega hudega v zakonu.

Zakon ni zveza samo dveh teles, nego mnogo bolj zveza dveh duš. Dve mišljenji, dve duševni življenji zjedinjate se v jedno; zjedinenje duhovno pa stoji mnogo više od

zjedinjenja telesnega. Resnična, stalna, krepka in nerazrušna zveza dá se misliti le tam, kjer je osnovana na vzajemnem spoštovanju, to je na onej ljubezni, katero so v srcu moškega in ženske zanetili jednaki nagledi na dobro in zlo, na laž in istino, na življenje in ljudi. Ljubiti v istini moremo le onega, v komur smo našli *same sebe*. Vsaka druga ljubezen je pa le *strast*, ki nima moralne podlage in se mora rano ali pozno ohladiti in zginiti.

V nižih slojih občestva zasledujemo navadno srečne zakone; tu so srečni zakoni *pravilo*, ne pa izključenje. To objasniti ni težko: v nižih slojih sta mož in žena umstveno jednako razvita; oba imata jednake pojme o sreči, jednake cilje, jednake „ideje“. Raznoglasja med možem in ženo v teh slojih imajo le *vnanje* vzroke; ko pa zgine vzrok, zgine tudi posledica. Kjer pa je vzrok raznoglasja raznost *idej*, ali kjer na jedni strani ni nikakih idej, tam v zakonu sreče biti ne more. Kako bi pač bilo življenje umstveno razvite ženske, ko bi si za moža vzela človeka umstveno ne razvitega? Kako bi se čutil kmet, ko bi imel za ženo umstveno „učeno žensko“? Porečete, da je to absurd, da to ni normalno. Motite se: v inteligentnih slojih take absurde, take anomalije vidimo na vsakem koraku. Zato bi pač inteligentni sloji morali *vsakojako skrbeti*, da bi se ženskam njih stanu dalo *ravno tako umstveno razvitje*, kakor moškim. Potem bodo tudi tukaj srečni zakoni *pravilo*, kakor so v preprostem stanu.

10.

Ako terjamo od ženske нравstvene čistosti, delamo mi pravilno. No ali res postopamo po čistej vesti in logično, da sebi, moškim, dovoljujemo to, kar ženskam štejemo v greh? Mi tako dokazujemo, da predpolagamo *dve* нравstvenosti. V resnici pa je нравstvenost *jedna*, kakor je istina *jedna*, kakor je Bog *jeden*, ki je dal vsem ljudem jednake zakone, jednake zapovedi in naznačil vsem ljudem *jedni* in isti *konečni* cilj, moškim kakor ženskam.

Ker je to neoprovrgljivo verno, je tudi verno, da naša *moška* нравstvenost nima *nobene cene* in da nosi nezasluženo to nazvanje.

Mi bi se morda še sprijaznili s tema dvema нравstvenostima, ko bi ne videli strašnih posledic te farizejske filozofije; ko bi ne opazovali v človeškem občestvu groznih simptomov gnjenja in blizkega razvala, ki se uže prikazuje povsod: v politiki, v socialnem, v narodnem, v družinskem življenju, v literaturi — povsod vlada maloumje, breznačelnost, brezidejnost. Mi nimamo več smelosti in energije, glasno reči pošteno in resnično besedo; nimamo sile iti naravnost k cilju, h kateremu se stremimo; bojimo se vseh in vsega in povsod se zadovoljujemo, ako nas le gladijo po *glavici*. Mi nimamo energije zjediniti se k obćemu delu. Obćestvo naše pada.

Ženska je poklicana, vrniti nas na pravo pot. Ona more reči moškim: „*Živite tako, kakor terjate, da bi živele me; ne dovoljajte si tega, kar nam šteje v greh*. Me ne zahtevamo svobode; me le terjamo, da bi vi, *moški*, skrčili svojo svobodo — svobodo živeti razuzdano in breznavrstveno!“

Zaščitniki ženskih pravic stojimo na stališču strogo *nравstvenem*, na stališču eminentno *krščanskem*. Naj nam kdo dokaže, da to ni res! Mi želimo *preporoda* človeškega občestva v duhu onega kristijanstva, ki je osnovano na *ljubezni bližnjega*, na *pravičnosti* k vsem in vsakemu, na *svobodi*, katero nam daje *istina*, na osnovi učenja Onega, ki je „*pot*, istina in življenje!“

Ženske naj se ne motijo; nemno (nekoliko) moških bode na njih strani. Večina moških bode se potegovala za svoje „privilegije“, za koristi, katere jim prinaša uniženost in sužnjost ženske.

No, ženska mora zmagati, kajti na veke večne ne da se zatreti istina. Zmaga ženske bode zmaga istine!

Naj se torej ženska razvija, naj se obrazuje, naj se z orožjem znanja poteza za svoje poteptane pravice; naj nas ona vede k luči, k dobremu, k нравstvenemu preporodu v duhu krščanskem!

Dodatek. Prepričan sem, da se najdejo ljudje, ki bodo rabili proti meni sofistična zavijanja, izkaženja smisla mojih besed in sploh vsa sredstva, ki jih imajo na razpolaganje, kedar je treba človeka osmešiti in mu škodovati, katera sredstva pa so vse prej, nego *poštena*. Zato pa mislim, da ni odveč, dodati zgorej napisanemu še nekoliko besed v pojasnjenje svojega stališča.

Jaz nikakor ne mislim, da so ženske *brez napak*. One imajo obće z moškimi napake, in poleg tega, tudi kakor moški, še specialne.

No jaz ne morem na napake žensk gledati tako strogo, kakor na napake moških, dasi ne opravičujem ni jednih ni drugih.

Na napake ženske ne morem gledati strogo, prvič zato, ker so one v obćem umstveno manj razvite, kot moški, katerim je pot k obrazovanju odnekaj odprt; drugič pa zato, ker sem prepričan, da velike večine ženskih napak krivi so *moški*; napake te razvile so se na podstavi sužnjosti ženske.

Breznравstvenost ženska pa v *vsej svojej celoti* pade na moške. Na trgu ne bode prodajalca, kedar ne bode kupovalca, blago se proizvaja v toliko večji meri, v kolikor večje poprašujejo po njem; kedar blaga iskal nihče ne bode, ga tudi ponujal nihče ne bode. To je menda vendar aksijom, t. j. resnica, ki ne potrebuje nobenega dokaza.

Moj davni prijatelj dr. Mahnič pa bi moral še bolj zanesljivo gledati na žensko, nego jaz. On avtoritetno govori, da ima ženska „*kratko pamet*“. On kot doktor bogoslovja, ima gotovo v svoji knjižnici kako učno knjigo o *morali*. Naj pogleda va njo, v poglavju o izpolnjenju dolžnostij, o imputaciji i. t. d., in prepriča se, da krščanska morala terja temveč prizanesljivosti, čim „*krajša je pamet*“ onega, ki se je zagrešil proti dolžnosti. Na takem stališču stoji tudi kazenski zakonik, ki se vselej ozira na duševne sposobnosti, na umstveno razvitje zločinca, da bi sodba bila pravična. Človek s „*kratko pametjo*“ mora se *učiti, razvijati, odgojevati* ne le z besedo, nego *glavno s primerom*, in k temu so gotovo prizvani v prvi vrsti oni, ki so sami učeni, raz-

viti in odgojeni, kakor n. pr. dr. Mahnič, ki je poleg vsega tega še „luč svetla“ in „sol zemlje“.

No kdor žensko riše kot glupo stvar, ki ima tako rekoč le po pomoti brezsmrtno dušo, kdor jo smeši in unižuje in roga in se obrača z njo, kakor z nepotrebno cunjo, katero je dovoljeno vlačiti po vsakem blatu — *ta gotovo propaganduje breznravstvenost*, naj to priznava sam ali ne. Jaz nikakor ne morem razumeti, kako jedna in ista roka more pisati skabrozne ekvivoke in — držati čez nekaj časa sv. Telo! Kako more jeden in isti jezik z umenjem in samozadovoljstvom starega korporala govoriti o „Micikah“ in čez nekaj časa pobožno in dostojno slaviti Boga pri božjej službi?

Ne morem dalje razumeti, zakaj dr. Mahnič tako bešeno sovraži ženske. V prvič, v obljubo večne čistosti tako sovraštvo ni vključeno, nego *le devištvo*; v drugič pa, ako dr. Mahnič tako proklinja svoj celibat — ali so ga ženske primorale k njemu? To zagrizeno, fanatično sovraštvo mora imeti kako zelo globoko osnovo, katere pa navadni smrtni ne more objasniti si. Popolnoma nerazumljivo pa je, da dr. Mahnič predpolaga, da, med drugim, je poklic ženske — *šivati hlače!* (Glej Levstika kritiko). Nam, posvetnim ljudem, brezvercem in liberalom, luteranom in poganom, kakor nas dr. Mahnič veličuje, nam hlače šivajo *mošci*, in krojačev je povsodi toliko, da sedé mnogi brez dela.

Iz vsmiljenja k nam, svojim bližnjim, naj bi vendar dr. Mahnič ne govoril vsega, kar mu pride na um. Nihče ne vé, kako se jaz mučim, ko si v mislih rišem fizijonomijo dr. Mahniča, ki jo dela, kedar mu ženska meri hlače. Jaz na njegovem mestu bi rajši 30 let na stebri stal, kakor nek svetnik.

Prepričan sem, da se dr. Mahnič zopet obrne, kamor se gre, da bi se usilila agitacija proti „Slov. Svetu“, ki kakor senca hodi za njim. On dobro vé, da s *poštenimi* sredstvi ni mogoče storiti ničesar proti nam. Ko bi njegovi zamučeni sužnji nakrat dobili indulgencijo, čitati „Slov. Svet“, gotovo bi dr. Mahnič kmalu bil primoran zapreti svojo branjarijo ali pa čitati sam svoj „Rim. Kat.“, ki je tako malo rimski, kakor malo je katolik; ta list služi dr. Mahniču v to, da maha po slovenskih narodnih društvih, po slov. literaturi, po Rusiji in pravoslavju, da se bavi z ženskim vprašanjem i. t. d.

Nesrečni mučenec „ideje“.

Roščin.

Književno pismo.

Славянское богослужение у католиковъ, II. А. Кулаковскаго. (Русскій Вѣстникъ. Ноябрь, 1893). — Pisatelj omenja najprej te krive nazore, katere so izjavljali posebnoma Nemci in deloma tudi sami Rusi, ko je v Rimu bila napečatana nova glagoljska mašna knjiga. Poroča potem, da Jagić smatra glagoljico starejšo od cirilice in omenja obe vrsti glagoljskega pisma: bolgarsko (okroglo) in hrvatsko (oglasto). Leta 1886. končala je Črna gora spletke barskega vikarija, sklopivši z Rimom znani konkordat, a nadškofom bil je imenovan S. Mili-

nović, čemur je mnogo pripomogel dični Strossmayer. Tedaj je stopilo na dnevni red tudi vprašanje o staroslovenski službi božji tudi za črnogorske katolike. Da se uvede, delovali so posebno nadškof M. Strossmayer, tajnik črnogorskega kneza, pesnik J. Sundečić, ki je svojemu vladarju topla priporočal stvar. S prva mislili so tiskati v Rimu te bogoslužne knjige s *cirilico*. O tem natisu bogoslužnih knjig delale so se priprave uže davno, in sicer še za Pija IX. vodil jih je sam Strossmayer (ki je tudi sedaj še biskup sriemski i bosanski) ter sestavil odbor, v katerem so bili Rački, Pavlinović in Brčić. Bilo je to pred več nego 25 leti. V ta odbor stopila sta tudi profesor Jagić in Daničić. Odločili so tu, da se tiska najprej mašna knjiga, kot najpotrebnejša in sicer najstarejšim jezikom, ki se nahaja v dosedanjih hrvatskih glagoljskih knjigah. Urediti imel je knjigo Brčić, ki si je vzel na pomoč duh. Drag. Parčića. Kmalu pa je umrl urednik in tudi Pij IX. Misel pa ni bila opuščena in ni mogla biti, ker so glagoljske knjige postajale vedno redkeje uže za to, ker je zadnji evangelistar bil natisnen v Rimu 1741., a tetrakos (brevijarij) l. 1791. Vemo pa, da cerkveni dostojanstveniki v obče niso priporočali tega izdanja, morda tudi pod vplivom neprijazne nam diplomacije, katera je pač tudi vplivala, da se je izdala 1887. v Gorici znana okrožnica Goriškega nadškofa in drugih naših vladik. Glagolico učili so tedaj le v semeniščih v Zadru in v Senju in v rimskem zavodu sv. Jeronima. Hrvati so bili jako veseli, pravi K., da se je v Rimu resno delalo za to stvar, i to tem bolje, ko je po prošnji Strossmayerja sv. oče Lev XIII. sv. brata Cirila i Metodija proglasil svetnikoma za vse katoličanstvo, ter se je dopustilo, da je celó v Zagrebu dr. Rački čital glagoljsko sv. miso na dan sv. bratov; ali l. 1885. sam Strossmayer, pravi K., na Velehradu ni smel čitati take službe. Zato očita pisatelj: „что всякій католикъ, одѣтъ ли онъ въ латинскій или славянскій костюмъ, враждебенъ воистинно славянскому духу и началу“ (Str. 111. Ноябрь), čemur pač ne moremo pritrditi tako načelno. Uže l. 1881. izdal je Parčić v Rimu: „Прилогъ римскому мисалу словѣнскимъ еяикомъ лѣта 1741“. (Ta prilog pisan je staroslovenskim jezikom, kakor ga je bil določil Strossmayerjev odbor. Prvo izdanje glag. misala bilo je l. 1483. v Veneciji, a Karamanova redakcija 1741. l. ni bila dovoljna radi rusizmov. Strokovnjaki, gore omenjeni, ustanovili so torej po najboljših virih jezik glag. misala, ki se pa ni mogel tiskati v cirilici, česar so mnogi želeli in tudi sam Str. Tedaj so bili kat. Slovani v obče oduševljeni za staroslovensko službo ter so celo neki Poljaki oglašali se za njo (Nov. 113. str.) A nuncij Galimberti pojasnil nam je, da ne velja za druge slovanske katolike, kar je sv. Oče dopustil za črnogorske. K. misli, da so se v Rimu in Avstriji prestrašili staroslovenske službe božje (ib. str. 114). ter napominja Galimbertiju, da so razni papeži ravno moravskim in češkim Slovanom dajali pravico do slovanskega bogoslužja.

V Dalmaciji so nekateri mislili, da celó Rusija ni bila prijazna cirilici v novem misalu, kar pa K. odločno pobija ter dostavlja, pač krivično, da sam Rim ni želel tega in je tako umanjil pomen svoje koncesije (ib. str. 115). Neugodno mu je tudi malo število (400) na novo natisnenih misalov. Mislim tudi, da se moti K., trdeč, „da je Rim preveč na zapadu, preveč prezira slovanstvo in da bi mogel želeli le njegovega propada“ (ib.). Zanimivo je primerjanje nekkih mest vseh treh izdanj glag.

misala. K. priznaje, da so po pravici sedaj popravili Karamanovo izdanje, ker je jezik nedosleden, kakor v obče v ruskih bogoslužnih knjigah nove redakcije, ali opaža, da bi se našle nedoslednosti pač tudi v novem izdanju (ib. 121).

Ta zgodovinski pregled je zanimiv, če tudi se s pisateljem nismo mogli strinjati povsodi; nekaj preveč velik črnogledec je tu. Kolikor moremo soditi mi, in podpisani čul je iz čisto zanesljivih ust, Rim načelno ni in ne more biti neprijazen slovanstvu v obče, posebno sv. Oče, jeden največih umov, je očitno in večkrat dokazal, da ima najbolje želje za slovanstvo, da stoji više, više od vsakdanjih menjajočih se tokov javnega mnenja. In sam prof. Pl. A. Kulakovskij ne zameri, če povem, da mi je sam rekel, da bi bil odpadel marsikak oster izraz, ko bi bil pisal razpravo po dogodkih v Toulonu in Parizu pr. I. in po teh izjavah, ki so jim sledile; a pisal jo je preje.

Fr. Celestin.

D O P I S I.

Iz Trsta, 19. aprila.

(„Kozaska pest“. *Malomarnost Slovencev do lastnega jezika*). Pred malo meseci imeli so Tržaški italijanski listi zopet priliko kričati o ruskem barbarstvu, o divjeji kozaske pesti! Ne bi omenjal tega, da mi ne bila nehoté prilika dana osvedočiti se, da je bil ves ta gorostasni krik proti „barbarskim Rusom“ le največja laž! Pred meseci je prišel namreč v Trst iz Petrograda neki Teodor Martelanc, tedaj menda nekoliko umobolen. No, in lahonski listi, govoreč o imenovanem gospodu „kot Tržačanu, prišedšem iz Petrograda“, vedeli so tedaj marsikaj povedati o „kruteji usodi“ svojega someščana. Pisali so, da je bil bolni Martelanc priveden s silo do avstrijske meje, gnan po ruskih žandarjih, Kozakih, in, ne vem po kom še. Po poti da je imel prebiti ta gospod neznansko gorja, ter da so ga ruski žandarji celó privezali za voz, a ko so ga zadnji izročili avstrijskim oblastim ob meji, da je bil revež uže polu mertev. Odlična oseba, katera ni baš mnogo verovala imenovanim italijanskim listom, hotela se je sama prepričati, koliko je resnice na vsej stvari. No, in ta odlična oseba govoreč z g. T. Martelancem o stvari, morala se je na lastna ušesa prepričati, da so bila vsa kričanja Tržaških lahonskih listov „o ruskem barbarizmu“ le prazne izmišljotine. Da se ni pa dotičnemu gospodu slabo godilo v Rusiji, svedoči to, da se je uže zopet vrnil v Petrograd. — „Slovenci menda so jedini med narodi, da se sramujejo svojega jezika“, rekla mi je nedavno narodna gospica, in v tem obziru moram ji, žal, le pritrdjevati. Oziroma se n. pr. na Kranjsko. kjer bi se morali čutiti pač našinci doma ter posluževati se le materinščine. Temu pa ni tako. Po mestih dežele kranjske občujejo celó narodnjaki v nemščini med seboj, nekateri uradniki so pa celó zagrizeni nemčurji. Znano mi je n. pr., da je rekel nek uradnik v mestecu R : „Jaz pač ne dam svojega sina v Ljubljansko gimnazijo, kajti tam bi ga slovenizovali“. Isti uradnik, katerega je, žal, zibala slovenska mati, dal je res svojega sina učiti se v Celovec!

Mnogo veselja je vzbudila med narodom vest, da dobi konečno bela Ljubljana samo slovenske ulične napise. Tega so se posebno veselili Ljubljanski narodnjaki. Kako pa to, da se vidi po istej „beleji Ljubljani“ toliko

in toliko nemških napisov? Korakajočega po ulicah naše stolice, me je kar trgalo po udih, videčega, da se nemščina celó „narodnjakov“ drži kot smola čevljarjev. No sedaj, ker pokaže Ljubljana belše lice s samo slovenskimi uličnimi napisi, naj vendar zginejo tudi brezštevilni privatni nemški napisi!

Ne zdi se mi umestno, da rabijo posebno nekateri naši politiški listi vedno več tujih besed. Preprostemu narodu pač ne doné prijetno besede: iluzija, kombinacija, panika, animiranost in sto drugih nepotrebnih tujk. V tem pogledu so se mi pritoževali preprosti ljudje, da, čitajoč naše liste, ne razumejo takih tujih besed! Zaradi tega slišal sem pogostoma pritoževati se tudi omikance, in mislim, da to z vsem pravom. Čemu se rabi n. pr. v naših listih preprostemu ljudstvu neumljiva beseda „himen“, ko imamo našo „poroko“, pač primerno in vsakomur umljivo! Ako pa vedno kažemo na krasoto našega jezika, ne kvarimo ga torej z nepotrebnimi popačenimi tujkami!

„X.“

Iz Rusije (Izv. dop.).

По костямъ моихъ
Пробѣжалъ морозъ.

Самъ не знаю, какъ
Къ полу я прирость.

Колыцовъ.

Če se ne motim, so Metličani nekda odlikovali se takim domoljubjem, da so celo tujim rezarjem zaprli predale svoje ozke domačije. Tako mi je vsaj pripovedoval tovariš po vseučilišču, rodod Kranjec, da i po prepričanju je kaj rad vešal se za oni rep, kateri je tedaj še le začel mahati okolo sebe pod kličko slovenizma, prav za prav pa le kranjskega patrijotizma. I vse to se je vršilo pod firmo plemenitega, občutljivega pesnika!

Od te dobe je preteklo celih 20 let, a Metličani mi še vedno sedé v glavi s svojo rezarsko avtonomijo. A nedavno mi jih je spomin oživil s posebno silo . . . Штыки въ стопору! Bomo govorili resno. Hodijo namreč sluh, da izmenijo finlandске zakone gledé tiska, ali pa stare za vsem zavrzéjo i skujejo nove. Ti sluh izzvali so v br. 6476 lista „Nov. Vr.“ izjavo, koja govori o sedanjih tiskovno novinarskih zakonih Finlandije. Ti finski zakoni so popolnoma identični z omenjeno Metliško samoupravo, i da ne boste dvomili, podajam vam nekoliko točec iz njih.

Prva prezanimiva točka bode ta, da finski graždanin (državljanin) ima pravico v finskem i švedskem jeziku izdavat tiskane proizvode; druge narodnosti pa so v tem obziru poveržene splošnim zakonom ruske imperije, a kaj to pomeni, uvidite niže.

Druga zanimiva točka bode pa ta, da finlandski graždanin more izdavat tiskane proizvode v svoji tiskarni, izprosvi si dovoljenja na to, kedaj i kakor je zahotel to, v tem ko druge narodnosti morajo prositi si dovoljenja pri finskih oblastih, katere morejo le v posebnih slučajih ugajati podobnim prošnjam.

Tretja točka pa izvira iz prve i druge glede razov, koji se rabijo o Finih i Švedih i o drugih narodnostih, ter dobimo tako košček eminentne sofistike, kakoršna more izcimiti se le na finski zemlji. Tak zakon gledé Finov i Švedov rabi splošni izraz „pečatni (tiskovni) proizvodi“, gledé drugih narodnostij pa se ta izraz skrči v „spise“, v pomenu knjige, brošure etc.! Fiat conclusio: Rus v Finlandiji nima pravice izdavat list, novine, perijodične tiskovine!!

Dokaz: V 70. letu bil je v finski stolici duhovit ruski profesor, ime mu je V. J. Assonov, koji pa sedaj davke pobira v jedni iz centralnih gubernij. Ta plameni domoljub je hotel izdavat ruski list i se je obrnil s svojo prošnjo v tem obziru v osredje — Petrograd, kakor to veli finlandska postava. Od tam so mu odgovorili, da v splošnih državnih zakonih v tem obziru nič ni, pač pa se mora obrniti k finlandskemu senatu. V. J. Assonov je tako storil, pa finlandski senat mu je odgovoril, da je to reč splošne imperske vlade!

Torej plameni Rus je hodil v svoji domovini od Poncija do Pilata i ruskega lista ni mogel osnovati... To je bilo leta 70. po zakonu 1867 l., kateri je bil popolnjen l. 1891, pa v istem duhu, v kakoršnem je bil prejšnji.

Sedaj pa menda te v nebo vpijoče anakronizme uničijo, vsaj govori se tako, i ruska pečat (novinarstvo) je v tem obziru jedina. Da, drugače i ne more biti! Pomislite, da je v Finlandiji masa ruske vojske, da so tam že mnogobrojne ruske šole, da je ruska škofija z mnogimi verskimi društvi, i da je sploh v Finlandiji sedaj že nad 40 tis. ruskega pravoslavnega ljuda. I vsi ti ruski ljudje i vsi ti ruski zavodi prosvete niso vredni ni jednega ruskega lista! Воля ваша, porečete mi, tu se preveč kaži; kajti vse je po našem, za vsem: comme chez nous! Jaz pa vam odgovarjam: Amin, pa ne na veke, po Puškinu:

Когда бывало, встарину, Являлся духъ, иль привидѣнье, То отгоняло сатану Пустое это изрѣченіе: Аминъ, аминъ, разсыпъся!

Božidar Tvorcov.

Ruske drobtinice.

Nemški učitelji in podučitelji v tovarnah poljskega kraljevstva morajo po zaukazu od l. 1893. delati preskušnje iz poljskega ali ruskega jezika, vlada hoče s tem nekoliko omejiti ponemčevanje v tem delu Rusije. Lani na podzimo so delali učitelji prvokrat take preskušnje, in ti, ki so bili propadli, sedaj z nova, 53 jih tudi sedaj ni napravilo; ti so se vrnili v Nemčijo!

Posebna komisija se je posvetovala o ženski vzgoji in predlaga, da se skrbi posebej za ženske gimnazije; namen teh naj bode glavni ta, da postanejo ženske pred vsem dobre žene in matere. Zato naj bi bile gimnazije pristopne deklicam vseh stanov. Za hčere neimovitih roditeljev se pomnože obče šole in šole za ženska dela. — Ženske gimnazije štejejo sedaj 30.000 deklet.

Esti, katerih je okoli poldrugi milijon, so položili na gomilo Aleksandra I. venec v spomin, da jih je osvobodil pred 75 leti (l. 1819.) Meseca maja bodo pa ta spomin še posebej proslavljali.

Esti dobé bogoslužbene knjige, preložene iz ruščine na estonski jezik. —

Naučno ministerstvo gleda na sredstva, s katerimi bi omejilo število židovskih učenk na ruskih gimnazijah, ker sedaj izprevidijo tudi v Rusiji, da židovske studentke škodujejo navrstveni in narodni vzgoji ruske ženske mladine.

Vodno spojenje med Rigo in Kersonom se kmalu zvrši; stalo bode 80 mil. gld.

Ministerstvo drž. zemljišč se je reorganizovalo s tem, da se je vstvarilo posebno kmetijsko ministerstvo.

P.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Kmetijsko družbo za Tržaške okoličane so sklenili tukajšnji rodoljubi zasnovati. To je bila velika potreba, ker sedanja družba v Trstu, s poslovnim jezikom italijanskim, zanemarja potrebe slovenskih kmetov na Tržaškem.

Tržaški Italijani snujejo s svojo „Lega nazionale“ dalje bolj v okolici otroške vrte in osnovne šole. V okolici sezajo uže do njenih mej; takó so otvorili 22. t. m. novo šolo za nekaj (doslej 27) vpisanih otrok, o katerih trdijo sami ital. listi, da so priimki z večine ital., dosledno so tudi slovanski vmes. Tu, tu je potrebna narodna pomoč, da ne izgubé Slovenci važnih svojih tal. Narod potrebuje poleg svoje požrtvovalnosti tudi posebnih dobrotnikov, kakoršni se množé posebej srbskemu narodu. Slovenci so takih dobrotnikov v mnogo večji meri potrebni.

„Il Pensiero Slavo“. Giornale politico-letterario. Tako se odslej imenuje tednik „Diritto Croato“, ki se je iz Pulja preselil v Trst ter si tu zajedno povečal zunanjo obliko. Trst se zdi primernišje mesto za izpolnjevanje programa, ki ostaje bistveno dosedanji, namreč seznanjati na italijanskem jeziku tujemu svetu mišljenje in stremljenje Slovanov. V prvi Tržaški št. povdarja „Il Pensiero Slavo“, da mu je do moralne solidarnosti Slovanov, katera se popolnoma razlikuje od politiške solidarnosti in je tudi obsežniša od poslednje. Kajti razni slovanski narodi imajo v politiskem pogledu separatne potrebe, zaradi tega tudi bolj ali manj separatistiške težnje; za te potrebe pa potrebujejo moralne solidarnosti, in to hoče zagovarjati stari list z novim naslovom i nadalje ter pobijati krive pojme in nazore, katere raztresajo politični in nacionalni nasprotniki o Slovanih z očitno namero, da bi jih zavirali v doseganju posebnih in različnih prav, s tem pa zajedno zaprečevali njih kulturno razvijanje. Na to stran hoče list specijalno poštevat i Hrvate in Slovence. Zajedno hoče list i nadalje v prevodnih in posebnih spisih razkrivati literaturne zaklade raznih slovanskih narodov ter s tem sopomoči, da se tuji, specijalno romanski svet seznanja z duhom, ki se razodeva v literaturi slovanski.

S takim programom, ki se drži zakonitih mej, utegne povečani list mnogo koristiti avstro-ogerskim Slovanom posebe in Slovanstvu v obče. Omenjamo tu, da ima list sotrudnikov, ki pišejo v čisti, krasni italijansčini, takó da na to stran italijanski literati sami še posebej hvalijo list. Vse to ga samo priporoča med Slovani, večšimi italijanskega jezika.

Odslej stoji list na leto 8 gold., za $\frac{1}{4}$ leta pa 2 gold.; na zunaj 20 frankov na leto. Posamične štev. so po 14 nvč. Naročnina se pošilja upravnistvu v Trst.

Strankarstvo v Istri. Puljska občina prodala je za 2 leti pobiranje občinskega potrošninskega davka tvrdki Trezza iz Vidma v Italiji. Ponudnika sta bila samo dva, namreč ta tvrdka in pa Slovenec Gorup iz Reke. Italijanski podanik Trezza ponudil je 96.000 gld., a Gorupova ponudba bila je a priori odbita, kakor bi bila i odbita, da je ponujal tudi 200.000 gld. Italijanski listi hvalijo Puljsko občino, češ, da je napravila dobro kupčijo!

Posl. Šuklje v drž. zboru. O poslancu Šukljeju se je te dni mnogo pisalo in govorilo zastran govora,

ki ga je imel pri obči proračunski razpravi. Obsodili so posebno jeden odstavek tega govora na Slovenskem v obče, brez razlike strank, potem zlasti češki poslanci v drž. zboru in listi raznih slovanskih narodov. Zakaj prav za prav gre, razvideti je najbolje iz odgovora slovenskega posl. dr. Ferjančiča, ki je završil svoj govor proti dispozicijskemu fondu tako-le: „Predno končam, moram spregovoriti par besedij o govoru, katerega je dne 5. t. m. imel v tej zbornici moj sorojak. Iz tega govora posneti hočem samo jedno mesto. To mesto je pa tako, da zahteva od nas patrijotična čast, da na tem mestu zavrne tako izjavo zastopnika slovenskega ljudstva. Bil je govor o dveh strujah (čita): „Jedna, ki ima sedaj še večino in morebiti veliko večino za se, ta teži sicer po razvoju narodnih svojstev, poštevaja pa pri tem vedno skupne državne koristi ter je v vedni zvezi z zapadno kulturo. Druga pa, morebiti naravnješa, ona izvaja svoje postopanje iz etnografične skupnosti jugoslevanskih narodov in se nehoté bolj in bolj oddaljuje od zapada, in ta hoče, da bi tudi ljudstvo zrlo proti vzhodu“. — V tej izjavi se nekaj podtika, kar je popolnoma neosnovano. Zgodi se, da se nam od strani naših nasprotnikov, posebno pa od nam sovražnega časopisja, predbaciva, da se oziramo proti vzhodu; to nas pa nič ne moti in nas tudi ne vznemirja. Da se pa najde zastopnik slovenskega naroda, ki nam kaj takega očita, to je nekaj novega in nečuvvenega. Govori se tu o pogledih proti vzhodu od jedne strani in o pridruženju k zapadni kulturi na drugi strani. Za to postavljenje jedne stranke proti drugi dokazuje, da se gojé pogledi jednega dela naroda daleč proti vzhodu. kajti ako o zapadni kulturi govori, misli se kot njej nasprotno na ono kulturo, ki ima svoj sedež v državah, ki ležé na vzhodu in na jugovzhodu ogerske monarhije. — V tem oziru se je naša domovina uže izrekla. Povsod, na vsej črti, obsodil se je ta izraz profesorja Šukljeta na najodločnejši način, in mene s posebnim zadovoljstvom napolnjuje faktum, da ni glasilo slovanskih članov koalicije, kar se tiče odločnosti, s katero je gosp. prof. Šukljeta zavrnilo ter ga oštelo, za drugimi glasili prav nič zaostalo. (Živahno odobravanje). Vprašam po razlogih, iz katerih je on nam ali pa jednemu delu našega naroda kaj takega predbacival. Smo li morebiti mi ona stranka, kateri očita g. prof. Šuklje poglede proti vzhodu? Smo li morebiti mi tisti, ki se ozirajo proti vzhodu? Ne. To je neumno. Dinastični ščit slovenskega naroda bil je od nekdanj in je še vedno neomadeževan, in zastopnik slovenskega naroda moral bi biti zadnji, ki naj bi ga hotel otemniti. Ako je pa gospod profesor hotel reči, da segajo pogledi onega dela slovenskega naroda do Zagreba, kakor je to storila „N. Fr. Presse“, ki nas je dobrotljivo vzela v obran, potem moram izreči, da se obračajo naši pogledi proti vsem Slovanom, ki živé v tej državi, naj živé oni na jugu ali na severu. Povedati mu moram, da mi s Slovani, ki prebivajo v tej državi, vedno simpatizujemo ter se, ako le mogoče, z njimi družimo, in da tega ne dela le jeden del slovenskega naroda, marveč ves slovenski narod. Čuditi se moram, da je le malo mesecev od tega, ko se je gosp. profesor pred svojimi volilci izrazil, da je pristal one stranke, kateri očita danes poglede proti vzhodu. In ravno pri isti priliki je on ono stranko, v katere imenu govori danes, hudo pobijal. Kaj se je torej v Slovincih zgodilo, da je prof. Šuklje svoje mnenje premenil? V Slovincih se ni sicer nič pripetilo, ali vlado imamo od

tedaj drugo, odgovori naj si pa sam, kako je ta vladna prememba nanj vplivala. Ko sem se torej od predmeta tako nekako oddaljil, vrnem se zopet k dispozicijskemu zalogu ter izjavljam, da bomo, z ozirom na popisane razmere in pa z ozirom na to, da nimamo od vlade nič drugega nego prijazne besede, ter da moramo na dejanja čakati, proti njemu glasovali“.

Dr. Ferjančič omenja, da je Šukljejev govor odločno zavrnil celó „Slovenec“, torej tisti organ, ki zagovarja oddelek slovanskih poslancev, ostaviših v Hohenwartovem klubu. Res je priobčil ta organ slovenske konservativne stranke v posebnem članku rezko kritiko proti Šukljeju, s katero „odklanja vsako zvezo z njim in z njegovimi trditvami“. Potem pravi: „Najpreje moramo razdelitev strank na slovenskem jugu, kakor je blagovolil g. Šuklje označiti, odločno zanikavati. V tem smislu, v katerem g. Šuklje razdeljuje Slovence, ni razločka med nami. Odkritosrčno lahko rečem, da ima g. Š. *dober nos*. On vé, da se je sedaj radikalizmu napovedala borba. Toda ta borba velja tudi *verskemu radikalizmu*. No, glede na to moramo izjaviti, da pri nas na slovenskem jugu *ni narodnega radikalizma*, kakor tudi *ni narodnega programa*. Mi smo reveži in kot reveži se žalibog moramo puliti za *a b c*, tako da nam za kak državno-pravni načrt ne preostaje ni sil, ni časa. To tembolj, ker nismo niti gledé temelja jedini. *Katoliško načelo* jedino nas spaja in — razdvaja“. Potem dokazuje, da „s katoliško idejo je nerazdružljiva: katoliška Avstrija in katoliški vladar njen iz Habsburške rodovine. Nad 600 let smo združeni in nad 600 let se utrjujemo v tem prepričanju. Dolžnost vseh društev s katoliškim imenom je tedaj: *gojiti to zavest!* Toda s tem nikakor ne trdimo, kar je trdil g. Šuklje. Mi ne smatramo nasprotnikov svojih za *veleizdajice* in zato obojamo Šukljejevo trditev, češ, da tišči neka stranka na slovenskem jugu — proti vzhodu. I mi se čutimo *Slovane!* I mi čutimo z vsemi *narodi slovanskimi*. I mi poznamo v *razkosanosti* slovanski sovražnika svojemu kulturnemu napredku, i mi smo prepričani, da so narodi in njihove usode starejši in pomenljivejši, nego izrek kakega profesorja, če tudi mu je ime: *Fr. Šuklje*. Njegov govor trdi med vrstami, da je *slovanska zavest* v neki stranki med nami — preživa. Mi trdimo, da je *slovanske zavesti med nami odločno premalo, in da narodnega radikalizma med nami ni nič*. Kdor hoče Slovence deliti med radikale in . . . recimo: Šukljetoze plezavce, se jako moti. Razdor je jedino odtod, ker se nekateri zaslepljenci ustavljajo *katoliški ideji*. Svojih nasprotnikov pa vkljub temu nikakor ne pustimo obrekovati, in v čemer smo z njimi jedini, v tem nas tudi prof. Šuklje ne razdvoji“.

Potem dodaje: „Svojim bralcem lahko pri ti priliki povemo, da se je hotela osnovati pri nas neka srednja protiradikalna, ali bolje, koalicijska stranka, in morda se osnuje, toda po našem mnenju tisti, ki se ji pridružijo, niso in ne bodo nikakor zaslužili — *slovenskega imena*“. Naposled gledé na socialne nazore Šukljejeve završuje „Slovenec“ svoj članek s temi besedami: „Rajši sežemo najgorjemu socialnemu demokratu v roke, nego konservativcu prof. Šukljeju! On ni naš in na vsa usta povemo: Mi nismo njegovi“.

Ta članek je v glasilu konservativne stranke neobičajen in je vzbudil v resnici občo pozornost tudi med drugimi Slovani. Članek zasluži, da mu prilično odločimo tudi mi nekoliko svoje kritike.

V drž. zboru so se posebno mladočeski poslanci za-

vračali Šukljeve nazore. Prvi je dr. Kramar zavrnil njegove misli o kulturi. V mnogočem, kjer vidi Šuklje, kulturo, bi je ne bilo možno najti. Pravi, da v Dunajskem parlamentu nočejo zabeleževati v protokol čeških in slovanskih govorov, v tem ko socialisti točno ščitijo med seboj enakopravnost jezikov. Dr. Kaizl je opozoril Šukljeja, da zahteva on mirno socialno razvijanje, in da hoče v ta namen tudi položno razvijanje volinega prava. Dr. Vašaty, v pogledu na neko opomnjo Šukljejevo, je pristavil, da on nima antipatij proti odkritemu nemško-nacionalnemu zastopniku, zlasti — ker je velika krepost — „če ni politični streber“. Dr. Herold je obžaloval Šukljejev govor v političnem pogledu. Tudi so mu dali po nosu s tem, da je Šuklje — prav kakor profesor — govore mladočeških poslancev nekako — klasifikoval. S kratka, posl. Šuklje je dobil dobro lekcijo; doma se mu je odpovedala Klunova stranka, in nadejati se je treba, da bodo odslej po vrednosti ocenjevali njegovo postopanje tudi pristaši narodne stranke. Kranjski Dolenjci imajo pa tudi čas, da premišljajo postopanje takega slovenskega poslanca.

V občinski svet Ljubljanski so ob sedanjih dopolnilnih volitvah izvoljeni vsi kandidati, katere je nasvetoval klub občinskih svetovalcev. Ti so v III. razredu: Jernej Černe, mesar in pos., Iv. Škrjanec, gostilničar in pos., Jer. Žitnik, čevljar in pos.; v II. razredu: Iv. Hribar, glavni zastopnik banke Slavije in častni meščan, Gust. Pirc, tajnik c. kr. km. družbe, K. Žagar, dež. blagajnik in pos.; v I. razredu: Ivan Gogola, notar in pos., Pet. Grasselli, mestni župan in pos., dr. Jos. Stare, c. kr. fin. prokure pristav in pos., Iv. Velkovrh, c. kr. nadporočnik in pos. — Govorilo se je, kakor da bi se bila hotela konservativna stranka udeležiti teh volitev in da bi se bila v ta namen dogovarjala z nemškimi nasprotniki slovenske narodnosti; no volitev se vendar ni udeležila iz katerega vzroka koli.

Češki kvartet v Trstu. Ta je vdrugič letos priredil koncert dne 20. t. m. v gledališču „Armonia“. Udeležilo se ga je obilo odlične gospode vseh narodnosti, sosebno nemške. Igrali so dolg kvartet Dvořakov (Op. 61), „Andante cantabile“ iz kvarteta Čajkovskega, Smetanin kvartet (Iz mojega življenja), zapuščeni del kvarteta Schubertovega in Griegovo Tarantelo. Natančnosti, finosti, dovršenosti v tehniki ne bodemo povdarjali, ker tu je sodba od vseh strani jednoglasna; pripominjamo samo, da igrajo tudi duhovito, in ta duh se razkriva v vsem povdarjanju in razvijanju kot duh češke glasbe. Zato igrajo vse izborno, toda češko najnaravnije, najbolje; potem pa slovansko godbo v obče, kakor so pokazali v Čajkovskega skladbi, kateri je podstava po Slavjanskem tudi Slovencem znani „Ej, uchnem!“ Da je kvartet slovanskega duha, to razodeva tudi v igranju nemških skladb, ali to ne škodi, in je le naravno pri takem samostalno delujočem in izbornem kvartetu. Slovonom dela in bode delal ta kvartet vso čast, ker po svoje širi po svetu vrednost slovanske glasbe.

Slovenske posojilnice. Prva slovenska posojilnica v Metliki je imela lansko leto 1,299.560 gld. prometa, 9025 gld. čistega dobička in 5304 gld. rezervnega fonda.

Posojilnica v Makolah na Štajerskem je lani izvrstno napredovala; imela je 213.109 gld. prometa ter se povzpela do 902 gld. čistega dobička. Rezervni fond te posojilnice je uže večji, kot je v pravilih določeno, zato se ta dobiček porabi v to, da se zasnuje ustanova za dobrodelne namene.

Južno-štajerska hranilnica v Celju je izdala za upravno leto 1893. svoje V. poročilo. To pravi: „Letos, tedaj v komaj petem letu, presegle so vloge Južno-štajerske hranilnice vsoto uže precej nad prvi milijon gold., jednako vspela so tudi posojila do prvega milijona“. To je dokaz spretnega vodstva in zaupanja narodovega. Skupnih denarnih prejemkov je bilo 831.643,78, po odšteti gotovini koncem leta 12.751,30, skupnih izdatkov 818.892,48, torej skupnega denarnega prometa 1.650.536,26 gold. Hranilnih vlog novih je bilo 542, s katerimi se je določilo skupaj 470.958,34; 477 strank je vzdignilo popolnoma, 393 pa deloma, skupaj za 376.707,51, leta 1893. se je zvišalo stanje vlog za 131.141,42, z vlogami do konca 1892. in konca 1893. je stanje hranilnih vlog 1,081.798,40. Hranilnica je dokazala dejanski, da ugodi vsakomur, kajti sprejemala je vloge pod 100 do 10.000 in čez gold. Vlog pod 100 gold. je od 737 strank, od 100 do 500 od 770 strank; teh je največ, čez 10.000 jih je 17. Na vlagatelja poprek pa pride 571,17; tudi to je mnogo. Stanje posojil koncem leta 1893. znaša 1,027.666,56. Čisti dobiček znaša 8.177,63, glavna rezerva znaša vsled tega pomnoženja 19.552,57, t. j. 1,83% vseh hranilnih vlog; k tej je treba prišteti še specijalno rezervo 171,50, obe znašati torej 19.720,07. V ravnateljstvu so: Mih. Vošnjak, predsednik upravnega odbora in ravnateljstva, dr. Juro Hrašovec, podpredsednik, dr. Jos. Vrečko, pisarniški ravnatelj. Pravni konzulent je dr. Iv. Dečko, med uradničkim osebjem je Janko Vavken tajnik.

Slovenščina pri najvišem sodišču. Kakor se čuje, misli odslej najviše sodišče izdajati v hrvatskih pravnih svojih odločbe na hrvatskem jeziku. Poklican je tudi uže hrvaščine zmožen uradnik na Dunaj, da bode prevajal koncepte odločeb najvišega sodišča na jezik hrvatski. Ta velevažna naredba pa velja do sedaj še samo za Dalmacijo, in ni znan vzrok, zakaj ne tudi za področje višega sodišča Tržaškega. Istrska poslanca gg. Laginja in Spinčić bodeta na merodavnem mestu gotovo zahtevala pojasnila v tej stvari. In naposled, če se dá Hrvatoma, kar jim gre, zakaj se zajedno ne ukrene, da najviše sodišče izdaje tudi v slovenskih pravnih stvareh odločbe na slovenskem jeziku? Poslanec g. Gregorčič sprožil je v budgetnem odseku nedavno to vprašanje, in pravosodni minister odgovoril mu je še povoljno ugodno.

Slovenci v Ameriki se trudijo sedaj zato, da bi sestavili iz raznih razkropljenih društev posebno „Jednoto“; „Am. Slovenec“ je v št. od 23. marca z nova zaresno opominjal tamošnje Slovence, naj se v ta namen snidejo 1. aprila v Jolietu. V isti št. opominja Amer. slovenski delavec rojake, naj bi gledali, da, ako kupijo kako zemljišče, postanejo nezavisni posestniki, ne pa kajzarji. On vpraša: „Ali smo zato prišli v Ameriko, da ustanovimo tukaj blizu tovarnen revne slovenske vasi, in da bi mi in naši potomci bosom in štacunskim Judom pomagali bogatstvo nabirati? Pravi, da v Zjedninjenih državah čisto tega treba ni!

Ivan Tomšič, učitelj c. kr. vadnice, okr. š. nadzornik za okolico Ljubljansko, slovenski pisatelj in urednik „Vrtca“, je umrl 17. t. m. v Ljubljani v 56. letu življenja. „Vrtca“, mesečnik slovenske šolske mladine, je bil njegov list; uredoval ga je 23 let izvrstno in si je s tem postavil najlepši spomenik v slovenski književnosti.

b)ostali slovanski svet.

Državni zbor. Zadnjič smo omenili, da finančni minister pl. Plener je imel pri občih proračunski razpravi daljši govor, s katerim je nekako pojasnjeval specijalno svoj, potem pa v obče vladni program. Iz prejšnjega opozicijskega pesimista se je sedaj spreobrnil v velikega optimista. V pogledu na nacionalna prava je kazal, kakor da bi bilo še nadalje treba premišljevat, da bi se rešilo narodnostno in jezikovno vprašanje. Prav ima, ako trdi, da to vprašanje je še mnogo važnejše, nego volilna reforma. Omeniti je še treba, da je posl. M. Vošnjak še poprej govoril jako obsežno in poslastilno o Celjski gimnaziji in Celjskih razmerah. Sebe in pa tovariše, da so sedaj še v koaliciji, je zagovarjal s tem, da so pristaši Hohenw. kluba, torej da so takó rekoč kot celokupen del tega kluba stopili v koalicijo. Ta izgovor pa ne velja, vsaj v moralnem pogledu ne, ker na to stran je vsak posamičnik odgovoren za se, ne pa klub.

Pri specijalni debati sta govorila kot prva Mladočeha Březnovský in Vašatý, poslednji na češkem jeziku. Na to vstane ministerski predsednik Windischgrätz ter obžaluje, češ, da se je govorilo prvokrat proti 1. in 2. zaglavju proračuna. Med tem se je slišal tudi glas „hinaus!“ češ, ven z Mladočehi. Nastal je velik nemir. Vašatý je opomnil, da proti temu zaglavju sta govorila uže pred leti tudi posl. Lueger in Kraus. „Čas“ po pravici opozarja na to, da knez Windischgrätz bi ne bil smel odgovarjati na češki govor, ako se drugače češki in slovanski govori ne zabeležujejo v stenogr. zapisnik in se v obče smatrajo, kakor da bi ne bili govorjeni. Tu je zares na mestu: Aut — aut! Nadalje je ostro kritikoval stvari in stranke dr. Ed. Gregř; poljsko plemstvo se je hudovalo, da je obsojeval poljsko politiko. Le škoda, da je on pozneje preklical pomen nekega stavka, ki se je obračal proti poljskemu plemstvu, ne proti celoti poljskega naroda.

Dr. Ferjančič je govoril obširneje o slovenskih potrebah s tistega stališča, katero smo kritikovali v 7. št. „Slov. Sveta“, drugače je povoljno zavrnil poslanca Sukljeja. Ta je svoje ovajanje nekoliko popravil s tem, češ, da jeden del Slovencev teži za državnim pravom Hrvatske. No, njegov govor je pa jasan, v smislu, češ, da ta del Slovencev teži čez političke meje monarhije, Hrvatska je pa še vedno v teh mejah. Posl. Spinčič je nadalje kritikoval razmere na Primorskem, kjer za večino slovansko uradujejo tu pa tam italijanski in nemški uradniki. Dodal je najnovejših dokazov o iredentizmu na Primorskem. Notranjih poslov minister Bacquehem je obsežneje odgovarjal Spinčiču na današnji govor in prejšnje obširno pojasnjevanje o iredentistiškem gibanju in razvoju. Toliko rečemo, da odgovor ministrov je po teži vrednosti jako lehak, in vidi se, da sedanje koalicijske vlade se je lotil optimizem, katerega s stališča stvari bi vendar ne pričakovali. Morda pridemo do tega, da bomo presojevali tudi govor ministra Bacquehema. Sicer je v lapidarnih stavkih Spinčič sam zavrnil kritiko ministra Bacquehema, in sicer takoj: v isti seji (14. aprila).

Dne 16. apr. je prišel na vrsto načrt o dolžnosti oglaševanja za črno vojsko. Celó ti, ki so govorili za predlogo, so priznali, da se ljudstvu naloži novo, hudo breme. Posl. Pacák, Kaiser, Šamanek in dr. so govorili stvarno proti načrtu. Po tej predlogi se je nadaljevala specijalna debata o ministerstvu bogočastja in prosvete.

Med slovenskimi poslanci je jako dobro pojasnjeval šolske razmere na Tržaškem posl. Nabergoj. Minister Madeyski je v daljšem govoru razvil svoj program, s katerim se ne more prikupiti Slovanom, pa tudi zaresnim konservativcem ne. Rekel je, da dolžnost vlade je, poštovati kulturne potrebe vseh narodov; v nacionalnem pogledu pa morajo narodi v prvi vrsti skrbeti sami za se, in da še le od neke meje naprej je dolžnost države, pomagati jim. Potem pravi, da so za narodne namene potrebe različne, ker so narodi vsled zgodovinskega razvitja na različnih stopinjah; potem da je delitev drž. pomoči zavisna tudi od tega, ali vlada v dotednjih krajih nacionalni mir. Kriterij za drž. podporo v narodnem pogledu vidi Madeyski in sedanja vlada v sporazumljenju obeh narodnostij ali v obče narodnostij potom deželnih zborov ali državnega zbora. Sicer pa da utegnejo biti tudi izjeme; Madeyski noče ne prenaplega umetnega narodnega razvijanja, pa tudi ne popolnega tlačenja v razvoju. Sibal je napačne poti pri vzgajanju mladine, pri tem je izrecno navajal češko mladino, v tem ko je prezrl vzgajanje Schönererjevih pristašev in vzgajanje še pri kakem drugem narodu. V nacionalnem pogledu potrebuje Madeyskega program posebne kritike; ta program kaže, da od te vlade pri sedanjih organizaciji, specijalno deželne avtonomije in državnozbornih strank ne morejo ničesar doseči slovanski narodi, ki so tu in tam razkosani na dežele ter podrejeni gospodovalnim strankam in njih zvezam.

Slovanski poslanci, ki so zunaj koalicije, so stavili tudi sedaj mnogo važnih interpelacij. V bodoče bomo poročali dalje in sedaj le konstatujemo, da koalicija in vlada se zibljejo v lepem optimizmu ter računijo le z narodi, h katerim pripadajo koalicijske stranke. Nemški levici se ni bolje godilo niti tedaj, ko je imela skupno ministerstvo iz svoje srede.

Koalovane stranke so se združile tudi za to, da so zasnovale posebno „občo parlamentarno komisijo“. V tej so levicariji: Heilsberg, Kuenburg in Rus; Poljaki: Zaleski, Jendrzewicz in Piniński; konservativci: Hohenwart, Deym in Ebenhoch; pridružil se jim je še Coroninjev klub; iz tega kluba so: Coronini, Burgstaller in Dubsky. S to komisijo se še bolj oslabi živost delovanja v parlamentu.

Slovanski jeziki v državnem zboru. Po zakonu je dovoljeno govoriti na vsakem jeziku v državnem zboru; dejanski pa se tega prava vsaj načelno drže jedino hrv. in češki sedanji zastopniki, ko nekateri izmed njih dosledno vsaj pričenjajo svoje govore na maternem jeziku in jih še le potem nadaljujejo nemški. Nekateri teh poslancev pa govoré od začetka do konca v svojem jeziku. S tem ščitijo načelo. Teh slovanskih govorov niso doslej zabeleževali v stenografski zapisnik. Prejšnji predsednik Smolka se je izgovarjal, da ni stenograf zato, sedanji predsednik Chlumecký pa s tem, da predsedništvo ne more znati vseh slovanskih jezikov, da bi nadzorovalo govore. Minister grof Schönborn je pa češkim sodiščem poslal posebno naredbo, vsled katere naj se smatrajo vsi češki govori drž. zbora kot taki, ki niso zapisani v stenogr. protokol, so torej brez sredstva, s katerim bi se mogli presojevati na identičnost v drž. zboru proiznesenih govorov. Vsled tega se morejo taki govori konfiskovati, kakor vsak drug govor ljudij, ki niso pod imuniteto poslancev. Najbolj se je uprl tej naredbi pravosodnega ministra posl. dr. Vašatý. Vrhu tega je on govoril pisani govor

češki v drž. zboru pod nadzorstvom dveh svedokov, a tudi taki govori, priobčeni po čeških listih, so se zasegli, in stvar pride pred najvišje sodišče v razsodbo. Češki narod in Slovani v obče pa so nezadovoljni zaradi takega postopanja.

Gledé na konfiskacije novin je dal pravosodni minister grof Schönborn strože določbe; vsled tega je nastalo mnogo hrupa po novinah zlasti tudi liberalnih listov. Stvar se je razpravljala v drž. zboru, potem v tiskovnem odseku; grof Schönborn je obečal dati prav kmalu pojasnila. Nemški listi so se pritoževali sosebno zaradi tega, ker odslej bi se zasezali po celi članki tudi radi jednega zaplenjenega stavka. No, tak običaj uže velja tu pa tam; odslej pa bi veljal povsod. V Trstu n. pr. se tudi zaradi jednega stavka ali mesta v članku zaseže ves spis, kolikor ga je tiskanega v isti številki, in če se dovoli drugo izdanje, treba je je napolniti do cela z drugo snovjo. V drugih državah in celo na Ogerskem je tiskovni zakon svobodniši, in „N. F. P.“ pravi, da bi tudi pri nas mogli izhajati z večo tiskovno svobodo. Nemški liberalci imajo sedanji naš tiskovni zakon na vesti, in smo le radovedni, koliko svobodniši bode novi zakon, ki se pripravlja sedaj.

Reka. O Reki pišejo sedaj mnogo hrv. listi. Poročajo tudi o vladnem sklepu, vsled katerega se preseli hrv. gimnazija iz Reke na Sušak. S tem, ako se to zgodi, pravi „Obzor“, pretrže se poslednja nit, katera spaja Reko s Hrvatsko. Isti „Obzor“ kaže, kako so vzeli Madjari Reko Hrvatom proti pogodbi in proti vsemu pravu; to pa se je zgodilo vsled nemarnosti, popustljivosti zastopnikov hrvatskih. „Madjari potrebujejo Reko — ali bolje, hoče se jim Reke, ker bi brez nje ne bili nič, ne imeli bi namreč morja. A mi, mesto da branimo svojo Reko in svoje lepo morje — mi to vse, kakor da gre za kako bagatelo, odstopamo Madjarom“. Da, da, a Hrvati bi bili morali začeti tudi z morskimi podjetji in se dejanski ustavljati od začetka. Najhujši leviti na to stran niso dovolj.

Biskup Posilović, sedanji arhiepiskop Zagrebski, je še kot biskup Senjski in Modruški, sestavil prekrasno poslanico o staroslovenski liturgiji in je ta list razposlal sedaj svojemu svečenstvu kot navodilo pri liturgiji s pomočjo novega glagoljskega misala. „Obzor“ je sedaj priobčil v celoti to poslanico, ki ostane stalen spomenik sedanjemu načelniku Zagrebske arhiepiskopije. Kolikor možno, priobčimo jo tudi mi v celoti.

Biskup Strossmayer zahvalil se je akademičnim društvom „Triglavu“ in „Hrvatski“ v Gradcu in „Zvonimiru“ na Dunaju jako laskavo na čestitki k njegovemu 80 rojstvenemu dnevu; poslal jim je tudi svojo sliko.

Opozicija hrvatska se je te dni z obeh strani dogovarjala o skupnem programu; v stvari sta se oba dela zjedini, le v imenu sta si menda še v navskrižju. Odkrito želé ostali Slovani, da formalnosti in postranske točke ne bi zavirale složnosti.

Hrvati in Srbi v Dalmaciji. V „Бранику“ je članek „Dalmacija prema Srbstvu i Hrvatstvu“, ki ga je spisal srbski rodoljub dr. M. Polit Desančič na podstavi govora mladega srbskega zastopnika dr. Baljaka v dalmatinskem deželnem zboru. Desančič opisuje najprej naravno krasoto Dalmacije, potem pa tuguje nad razporom med Srbi in Hrvati, ki se je baš v zadnjih letih pojavil tako očitno. V dokaz temu navaja razprave v dalmatinskem deželnem zboru, katere imajo pa vendar to dobro stran, da so v mnogih ozirih pojasnile odnošaje

Srbstva in Hrvatstva glede bodočnosti skupnega naroda. Tudi on, kakor dr. Baljak v svojem govoru, pravi, da so večinoma Hrvati krivi tega stanja, pa obsoja tudi Srbe radi njih postopanja in druženja z Italijani, kar jim pa ravno radi tega ni treba tako močno šteti v zlo, ker jih vedno žalijo Hrvati. On, ki ni nikdar delal razlike med Srbi in Hrvati, pripoznava tudi sedaj, da le skupno delovanje in skupne težnje morejo koristiti skupnemu narodu. Članek zaključuje s tem, da pozivlja Hrvate in Srbe k spravi in na skupno delovanje. On ne dvomi o sporazumljenju, in s sladko nadejo ga navdaja posebno stari Dubrovnik, kateremu je dana ta častna zadača, da posreduje v tem obziru med Srbi in Hrvati.

„**Bihač**“ se zove novoosnovano društvo za raziskovanje hrvatske zgodovine v Spletu. Društveni odbor pozivlja vse hrvatske rodoljube, da vsak po svoji moči kaj pripomore k temu velevažnemu podjetju. Prispevki naj se pošiljajo v roke dr. A. Trumbića v Splet. Za raziskovanje se je uže zgotovil zgodovinsko-arheološki zemljevid Spleta in okolice od Trogira do Omiša. Dalmatinska zemlja krije v svojem krilu še mnogo spomenikov, tako iz dobe rimske, kakor tudi iz dobe junaške preteklosti hrvatskega naroda; osobito Splet z okolico je v tem pogledu zelo znamenit. Tukaj se je najbolj razvijala delavnost narodov, ki so se naseljevali v teh krajih. Tudi Hrvati so si izbrali v 7. stoletju ta kraj svojim središčem, ter tu razvili vso svojo politično-državno in umetniško delavnost za časa svoje narodne dinastije. Navzlic temu, da so divje čete Tatarov in Mongolov v 12. veku tu uničile mnogo, in je pozneje osmansko kopito mnogo poteptalo in utrlo v zemljo, še več pa odvlekli Benečani, nahaja se tu še dokaj znamenitih starin, ki razkrite razjasnijo mnogo temnega iz hrvatske prošlosti in pokažejo svetu, da so Hrvati živeli za dobe svoje narodne dinastije v isti kulturni atmosferi, kakor ostali narodi evropski.

Hrvatska vlada je vseučilišnega profesorja dr. Bresztynskega upokojila radi njegovega govora pri pogrebu dr. Račkega. On ima še le 50 let, je izvrsten učitelj in v vsakem obziru spreten politik. Ta vladin čin vzbudil je med Hrvati občo nezadovoljnost.

Shod Srbov v Sremskih Karlovcih. Dne 19. t. m. so se sešli Srbi z Ogerske in Hrvatske v Karlovcih v številu kakih 15.000 ljudi. Udeležilo se je shoda tudi mnogo katolikov. Prišli so Srbi z zastavami, s svojimi in črno-žoltimi (torej ne ogerskimi) zastavami. Zborovanje je pričelo s prizvanjem Sv. Duha, katero je izvršil patrijarh s svečenstvom. Cesarju so poslali brzojavno izražanje vernosti in udanosti. Izvestitelj Pavle Jovanović je prečital nato sklepe shoda, naznačene v 6 točkah, katere je sprejel z oduševljenjem jednoglasno. Vse točke se obračajo proti civilnemu zakonu in v obče proti cerkvenim reformam madjarske vlade.

Uvod sklepom se glasi: „Shod Srbov mitropolije Karlovske, ki se je sestel danes 7. (19.) aprila 1894. v Sremskih Karlovcih, in katerega se udeležuje celokupni srbski narod iz arhidijeceze Karlovske, dijeceze Baške, Vrške, Gornjekarlovške, Temešvarske, Pakraške in Budimske, da zabeleži svoje stališče proti cerkvenopolitičkim reformam ogerske vlade, jednodušno zaključuje in izjavljuje“. V I. točki kaže, da izpolnjuje srbski narod svoje dolžnosti; zato pričakuje, da se spoštujejo in ščitijo tudi njemu uzakonjena prava na mirno uživanje in svobodno razvijanje njegove narodno-cerkvene

avtonomije in očitovanja njegove *narodnostne osobine*. II. točka pa pravi: Pravni položaj naše cerkvene avtonomije v zemljah ogerske korone ozira se na cesarske privilegije in osnovne drž. zakone, zlasti na zak. čl. 27. od l. 1790./91., s katerim je samostalnost cerkve in narodnega pouka uzakonjena, in so pripoznana privilegijalna prava tostranskega naroda; dalje na zak. člena IX. od l. 1868., ki je na tej osnovi še točneje obeležil in stalno uredil odnošaj naše narodne cerkve in šolske avtonomije; — a cerkveno-politiške reforme, katere je predložila ogerska vlada, ne samo da škodujejo osnovnim načelom in dogmatičnemu učenju naše pravoslavne cerkve, temveč rušijo v svojem temelju in *narodno-cerkveno avtonomijo in na isti osnovano celokupnost in jedinstvo* srbske pravoslavne cerkve in mitropolije Karlovške. Zato se ta narodni shod cele mitropolije Karlovške svečano zabranjuje in *protestuje* proti politiki kr. ogerske vlade, pridružujoč se adresi srbskega pravoslavnega episkopata, katero je isti 9. maja 1893. predložil Nj. c. i. apost. Veličestvu i kr. ogerski vladi, pričakujoč od njega tudi, da bo to stališče dostojno in odločno zastopal i v gornji zbornici ogerskega zbora v obrano cerkve in naroda srbskega. V IV. točki shod obsojuje tiste srbske poslance, ki so v ogerskem drž. zboru glasovali za civilni zakon. V V. točki shod izjavlja solidarnost z vsemi narodi ogerske korone, kolikor so v enakem položaju, braneč svoje cerkvene in narodne svetinje. V VI. točki nalaga shod predsedništvu, da naznani njegove sklepe odločujočim faktorjem. Posamični govorniki so pa pojasnjevali posamične točke, kažoč na opasnost, ki preti cerkvi in narodu srbskemu. To je pomenljiva manifestacija srbskega naroda ogerske korone, važna tudi zaradi tega, da povdarja solidarnost z nemadarskimi narodi ogerske korone.

Na Hrvatskem bodo na mnogih krajih 30. t. m. zadušnice za hrvatska mučenika Petra Zrinjskega in kneza Frankopana. „Vienac“ št. 6. t. l. je priobčil poslednje pismo bana grofa Zrinjskega ženi banici Katarini; pismo je od 29. aprila 1671. Jezik je tak, da ga ume vsak Slovenec, tudi ko bi ne bil nikdar čital nič hrvatskega.

V Pragi so sklenili dati ulicam taka imena, ki se ne smejo prevajati v druge jezike. Napisi bodo češki na tablicah z narodnimi barvami. Nemci se spodtikajo nad takimi sklepi; a njih stranke postopajo v pomešanih krajih, kjer imajo večino v zastopih, same takó, izključujoč drugi deželni jezik.

Na Dunajskem vseučilišču so v tem poletnem tečaju o slavistiki naslednja predavanja: „Izbrana zaglavja iz gramatike jugoslovanskih jezikov (slovensko, srbsko-hrvatsko, bolgarsko)“. Prof. Jagić. — „Zgodovina ruskega slovstva v 18. in 19. veku“. Jagić. — „Države in narodi na Balkanu v 13. do 15. veka“. Jireček. — „Tvorba verbalnih debel v slovanskih jezikih“. Štrekelj. — „Bolgarska gramatika“. Pastirnek. — „Osnove češkega jezika“. Vondrák.

Na tem vseučilišču je bilo v zimskem tečaju 6625 slušateljev, in sicer 191 bogosl., 2225 pravnikov, 3461 medicincev in 748 modroslovcev. Pregled nikdar doslej še ni naznanil, koliko je na Dunajskem vseučilišču slovanskih dijakov, zadoščujejo mu dežele in države.

Slovansko pevsko društvo na Dunaju misli v bodoče leto nastopiti pred širšim glasbenim občinstvom Dunajskim ter polagoma prirediti na Dunaju vsa doslej nepoznana orkestralna dela slavnih slovanskih glasbenih

velikanov. Dunajsko občinstvo, ki se je dolgo upiralo ljubkim glasom slovanske muze, priznalo je naposled vendar krasoto in čar naše glasbe. Nemška glasba, ki je imela doslej prvo mesto, uže počasi zamira; ruski glasbeni estetik Stasov pravi: „V glasbi imajo bodočnost samo Slovani“. Slovanska glasba je pa tudi res v poslednji čas dosegla veljavo, navzlic neprijazni ji tuji kritiki. Da pa bo „Slovansko pevsko društvo“ moglo izvrševati stavljeno si zadačo, obrača se društveni odbor do vseh prijateljev slovanske glasbe s prošnjo, da je blagovolé po moči podpirati materialno in moralno. Materialni temelj tem slavnim koncertom je pa tudi uže postavljen, kajti društvo ima zagotovljenih uže 1300 gld. Blagohotni prispevki naj se pošiljajo: „Slovanskemu pevskemu društvu“ na Dunaju, I. Tiefer Graben Nr. 11.

Nemško vseučilišče v Bukovini, katero prištevajo merodavni šolniki med najboljše, pohajajo večinoma Rusi in Romuni. Letos šteje 358 dijakov, in sicer je 56 bogoslovcev, 206 pravnikov, 47 modroslovcev in 14 farmacevtov. Tu so dijaki iz vse Avstrije, iz Bukovine, Češke, Morave, Silezije, Dalmacije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine; iz Bolgarske, Rumunije in Rusije. Nemcev je 171, Romunov 111, Rusov 35, Poljakov 30, Čehi 3, Srbov 5 i. t. d. Na Moravi se za tisoče in tisoče dijakov ne more ustanoviti vseučilišče, ker ni denarja, kakor se je izjavil naučni minister.

Gimnazij v Črnovcih. Naučni minister obečal je na nemškem gimnaziju v Črnovcih ruske paralelke. „Pravoslavna Bukovina“ pravi: „Ta dar sicer ni velik, pa hvala tudi za to! Naš narod je temu privajen, bo uže zopet prosil. Rusi so si zelo želeli v Kozmanji in Vaškovcih ruskega gimnazija, ki bi bil med ruskim prebivalstvom in ne tako daleč v glavnem mestu.“

Ogerski Rusi so doslej imeli zavetje svoje narodnosti jedino še po monastirih ali ruskih samostanih; kajti drugod so tudi po cerkvah izpodmaknili staroslovanski in ruski jezik z madjarsčino. Sedaj pa se tudi uže po samostanih opravlja bogosluženje na madjarskem jeziku. Svečeniki se šolajo po madjarski, in celó med njimi je le malo takih, ki bi pravilno pisali ruski jezik. Kakor znano, izhaja na ruskem jeziku jedino časnik „Inčortz“; to samo kaže na silno neugodno položeno naroda, ki šteje na Ogerskem vendar še 600.000 duš.

Črna Gora nadeja se, da se ne bodo več ponavljali nemiri na meji albanski; Porta je namreč dala Valiji Skadrskemu Kerim paši stroge ukaze, da napravi mir v družbi z odposlanim črnogorskim ministrom vojvodo Plamencem.

Rusija Črni Gori. Ruski sinod je poslal katedrali Cetinjski dragocen evangelij, mitropolitu črnogorskemu Mitrofanu pa list, ki trdi, da pravoslavje je najtrdnjša zaščita Slovanstva, in da je radi tega dolžnost slovanskih narodov, gojiti pravoslavje v vsej čistoti. Poslano evangelije naj se poštev kot simbol vroče zveze med Rusijo in Črno Goro, ki ste tesno združeni po krvi in po duhu, po jeziku in veri.

Srbija protestuje. Belgrajska „Српска Звезда“ objavlja v svoji 22. letošnji številki dopis nekega „starega politika“, v katerem povdarja dopisnik, da bi morala Srbija energično protestovati proti nasvetu merodavnega angleškega lista, ki je pisal, da bi se mogla Srbija pomiriti najbolj s tem, ako se razdeli. Dopisnik misli, da proti takemu mišljenju ne zadoščuje časniarski boj; protestovati bi moral srbski narod, da

dokaže Evropi, kakó visoko ceni svojo nezavisnost. V ta namen nasvetuje, da bi se zbrali v Belgradu vodje vseh treh srbskih strank ter naj bi soglasno in ostro obsodili načrte, po katerih se hoče ugonobiti celokupnost Srbije. Tak shod bi po mišljenju dopisnikovem imponoval Evropi, poleg tega pa bi bil dokaz jake in razvite narodne zavesti srbske in naposled bi utegnil koristiti tudi sedanjim razdrtim notranjim odnošajem Srbije.

Na Ogerskem je Wekerlejeva vlada dobila v zbornici poslancev znatno večino za predlogo o civilnem zakonu; sedaj čaka glasovanje v magnatski zbornici. Romunci, Srbi, Slovaki in katoliški del naseljenja protestuje proti tem cerkvenim reformam.

Romunska narodna stranka zborovala je nedavno v Sibini, kjer se je sklenilo naslednje: 1. Pravne narodne zahteve naroda romunskega, sestavljene l. 1881., pridržé se tudi za naprej neizpremenjene. 2. Simptomov miru, o katerih nam govori vlada in njena stranka, mi ne poznamo in nikjer ne vidimo. 3. Slovesno objavljamo, da sestaje ves romunski narod iz jedne same stranke, kajti med Romuni Sedmograjke in Ogerske ni nikakoršnih političnih strank. 4. Kar se dostaje „Memorandum“, izrekamo in svedočimo: a) da je isti delo cele narodne stranke ogerskih in sedmograjkih Romunov; b) da je skupna narodna stranka, reprezentovana v narodni konferenciji v Sibini 20. in 21. januarja 1892. jednoglasno sklenila predložiti „memorandum“ najvišjemu prestolu; c) da se potrjujejo vsi sklepi Sibinske konference z dne 23. in 24. julija 1893. 5. Vsem tem, ki so kakorkoli pokazali simpatije tlačenemu narodu romunskemu, izrekamo zahvalo. 6. Ravno tako se zahvaljujemo romunskim zborovanjem in žurnalistiki, da je tako neumorno delovala za našo sveto stvar.

Srbija ustanovila je Donavsko parobrodno društvo, h kateremu podvzetju pristopila je tudi ruska vlada z glavnico jednega milijona frankov ter je prevzela za to vsoto društvene delnice. V Odesi bodo razgovori med zastopniki tega društva in upravo ruskega parobrodarstva kneza Gagarina, da se določi sporazumno delovanje in postopanje obeh društev na doljnji Donavi.

Koburžan je baje, kakor pišejo francoski in angleški listi, priznan knezom bolgarskim. Pravijo, da se je s sporazumljenjem Rusije imelo o tem govoriti pri sestanku vladarjev v Opatiji. „Standard“ pravi, da se je Koburžan mudil v Avstriji, da bi tu čakal potrjenja svoje dinastije. „Kölnische Zeitung“ pa prinaša v nekem Sofijskem dopisu, da vse drugo je možno, Rusija pa da nikoli ne prizna Koburžana knezom bolgarskim.

Na Bolgarskem stopa narod iz svoje letargije; trdijo, da Koburžan ni več v popolnem soglasju s Stambulovim, a opozicijski listi se odločno postavljajo po robu ter dokazujejo, kakó je spravila vlada narod v celoti v velike dolgove; zadolžene so občine in kmetije. Namesto da bi se stanje narodovo razvijalo sedaj, ko je mir, pa ga ženejo v propast.

Avstrije notranjo razdelitev na 4 skupine si misli velikonemški list „Alldeutsche Blätter“ takó-le: Prva skupina *Avstrija*; tu bi odločevali Nemci z absolutno večino. Čehi in Slovenci bi tu ne imeli nikdar nadeje, da se jim izvrši narodna avtonomija. 2. skupina *Ogerska*, in to brez Hrvatske, Slavonije, Reke; 3. skupina *Galicija in Bukovina*; 4. skupina *Hrvatska, Slavonija z Reko, Dalmacija, Bosna in Hercegovina*. Se ve, da bi tudi ta

razdelitev veljala le začasno, kakor velja tudi duvalizem po načrtih velike tuje politike le začasno.

Francoski list o Slovaki in Madjarih. „Revue Bleu“, jeden najrazširjenih časopisov francoskih, bavi se v članku „Košut in madjarska narodnost“ sosebno s Slovaki in njih odnošaji. Piše, da ta narod nima nikakoršnih pravic in niti jednega narodnega zastopnika v ogerskem državnem zboru. Vse njegove pritožbe in napore uduše se s silo. Košut, pravi je sin tega naroda, dasi se trudijo fanatiki dokazati, da je arpadskega pokolenja. V času, ko se je Košut narodil, v kraljevstvu sv. Štefana še ni bilo nikakoršnega narodnostnega vprašanja. Gospodarili so magnati, a tako Madjari, kakor Slovaki živeli so v enakih položajih. Nihče se ni trudil uničiti jih, samo da so delali tlako in plačevali desetino. V zborih govorilo se je latinsko, in nihče ni imel v mislih vsiliti svoj jezik drugemu. Države ogerske še ni bilo; ta ideja porodila se je še le s Košutom. Habsburžani hoteli so takrat imeti močno državo, jedino po jeziku. Česar pa niti Prusi niso mogli doseči s Pomorjem, Braniborsko in tamošnjimi slovanskimi narodi, to je bilo absolutno nemožno v Avstriji s toliko različnimi narodi. Ko so jim z Dunaja hoteli vsiliti nemški jezik, je bilo kaj naravno, da so nastali protesti od vseh strani. Madjari so se temu najbolj protivili. Ta razdor med dinastijo in Oggersko uporabil je Košut. Madjari so si jeli vbijati v glavo, da morajo govoriti vsi narodi v Oggerski jeden jezik — madjarski. Začele so se one narodne homatije; trojedino kraljestvo spojeno z apostolskim kraljestvom ogerskim ni se dalo pomadjariti. Pod vodstvom svojega bana Jelačića odpovedali so Hrvati poslušnost Peštanski vladí. Začel se je boj, ki je završen s kapitulacijo Madjarov pod Vilagošem. Sedanja madjarska hegemonija je le začasna, završuje francoski pisatelj. Košut je umrl v času, ko se začenjajo vzdigati in vzbujati nemadjarske narodnosti, ki bi z vso pravico smele uporabljati proti madjarskemu tiranstvu ista sredstva, katera je uporabljal Košut proti Dunajskemu.

Ruski prestolonaslednik, cesarjevič Nikolaj, 26-letni mladenič, se je zaročil z 22-letno Aliso Hesensko, in to ob prisotnosti cesarja Viljema II. Nemški listi se temu dogodku sosebno radujejo, kažoč na sorodstvo ruskega carskega doma z nemškimi dinastijami. Sicer pa so vsled prejšnjih ženitev in sedanje zaroke v sorodstvu ruska, angleška in razne nemške veče in manjše dinastije. Vsled zaroke ruskega cesarjeviča z Aliso Hesensko se nadejajo še večjega prijateljstva med Nemčijo in Rusijo.

Širjenje pravoslavja v Ameriki. Kakor poroča „Velehrad“, vrnili so se v severni Ameriki živeči ruski unijati k pravoslavju, napravili so si nove šole in uvedli v njih ruske čitanke. Tako se je vrnilo k pravoslavni cerkvi v Minkeapolu okolo 600, v Chicagu III. nad 400, v Streatoru nad 250, v Pittsburgu nad 800, v Osceolu nad 400, v Wilkes-Barre nad 1000, v Novem Yorku okolo 300, v Clevelandu nad 650 duš itd. Glavna zasluga za širjenje pravoslavja v Ameriki pripada amerik-ruskemu pravoslavnemu biskupu abutskemu in aljaškemu očetu Nikolaju ter njegovim svečenikom.

Jovan Šorak-Bedo, velik rodoljub in dejatelj srbski na Senjski Reki, je umrl v 73. letu življenja. Kot vojni svečenik je služil v Češki, Moravski, Beču in okolici. Na Češkem se je seznanil s Palackim, Šafarikom, Hanko, Riegrom itd. Pozneje po raznih dogodkih prišel je kot župnik v Reko, kjer si je pridobil velikih zaslug pri

urejevanju občine. Spoštovali so ga Srbi in Hrvati, pravoslavni in katoliki; on je bil „primorski patrijarh“.

Vseljevanje v Ameriko. Iz uradne statistike v Novem Jorku razvidno je, da se je leta 1893. vselilo v Severno Ameriko 352.185 oseb (229.921 moških in 122.264 ženskih). Iz Češke in Moravske bilo je 4.134 oseb, iz Galicije in Bukovine 1.442, iz ostalih dežel avstrijskih 28.872, iz Ogerske 22.701, iz Belgije 2.008, iz Danske 7.019, Francozov 3.644, Prusov 55.981, Grkov 1.371, Italijanov 69.074, Nizozemcev 5.273, Norvežanov 2.862, Portugalcev 3.398, Romuncev 492, Rusov 37.100, Finov 5.745, Poljakov 5.281, Španijolcev 80, Švedov 28.865, Angležev 14.609, Ircev 30.236, Škotov 4884.061.633 osebah ni znano, kam da pripadajo.

Z M E S.

„Kraljevsko glavno mesto Praga“. Mestni svet v Pragi sklenil je dne 15. decembra min. leta, da se dokaže iz starih spisov v mestnem arhivu, da ima mesto Praga pravico pridevati si naslov „kraljevsko glavno mesto“. Mestni svet namerja vporabiti najdene dokaze za spomenico, katero vložiti na kompetentnem mestu zaradi tega, da bi se rabil ta naslov tudi v službenih spisih. Sedaj je mestni arhivar g. prof. dr. Jaromir Čelakovski završil svoja preiskovanja, iz katerih posnemamo na kratkem to-le: Kraljevska mesta (civitates regales vel regiae, civitates regis et regni Bohemiae) imenovala so se od 13. veka naprej na Češkem in Moravskem taka mesta, katera so bili zasnovali češki kralji kot lastništvo korone, in katerih prebivalci so bili izključeni od okrajnih oblasti in podrejeni neposredno vladarju in kraljevski deželni oblasti. Uprava in sodnijska oblast v takih mestih bila je v kraljevih rokah, in mestne oblasti mogle so jo vršiti le tedaj, ako jih je kralj posebno pooblastil v to. Taka mesta, ki so bila neposredno pod kraljevsko oblastjo, odločevala so tudi s kraljem vred o deželnih zadevah; imenovala so se tudi „svobodna“ mesta, v tem ko druga podložna mesta niso imela zastopnikov. Pod dinastijo Přemyslidov bilo je na Češkem 82 takih mest, med katerimi je tudi mesto Praga, katero se je zgradilo pod kraljem Václavom I. in se nazivalo „kraljevsko glavno mesto Praga“. „Novo mesto“ osnoval je kralj Přemysl Otakar II. leta 1257.; obe mesti imenovali so kralji „naše“ mesto (nostra civitas pragensis). Kralj Václav II. nazivalja posebno staro mesto „glavo češkega kraljestva“, katera se odlikuje od drugih mest vsled posebnih privilegij. (Civitas nostra pragensis inter alias regni nostri civitates etc.) Isti kralj navaja mesto Prago v spisu od leta 1299. „civitas, quae capitale in regno nostro dignitatem obtinet“. Tako so tudi vsi poznejši vladarji imenovali Praška mesta „kraljevska mesta“. V isti dobi dobila so Praška mesta tudi privilegij, da se ne smejo ločiti nikdar od žezla čeških kraljev, t. j. da ostanejo na veke „kraljevska mesta“. Tako so potrdili in rabili ta naslov vsi ostali kralji in vladarji od najnovejše dobe do cesarja Ferdinanda III., kateri nazivalja mesto Prago v spisih iz leta 1649. in 1657. „cesarsko residencijo“. Naslov „naša kraljevska residencija“ potrdila je z vsemi privilegiji cesarica Marija Terezija leta 1747. in leta 1756. povzdignila je Hradštin v „naše četrto kraljevsko Praško mesto“. Cesar Josip II. odredil je leta 1784., da se združijo vsa štiri mesta v jedno samo z dekretom: „Praga kot glavno mesto kraljevine češke združi naj se v jedno samo mesto in . . . vsi 4 magistrati v jedno samo telo, namreč v magistrat „kraljevskega glavnega mesta Prage“. Isti naslov rabi cesar Fran I. v svojem pismu z dne 13. maja 1808. Pred letom 1848. rabil se je v deželnih zborih kraljevine češke vedno naslov „kraljevsko glavno mesto Praga“,

kateri naslov rabi tudi cesar Ferdinand v svojem pismu z dne 8. aprila 1848. Isti naslov rabi se tudi v najnovejših zakonih. Poleg naslova pa ima mesto Praga še iz starodavnih časov razne privilegije, kar vse dokazuje, da ime „kraljevsko glavno mesto Praga“ ne samo služben in zakonit naslov, ampak da je popolnoma opravičeno, uže z obzirom na odlično stališče mesta Praga v prošlosti in sedanjosti.

KNJIŽEVNOST.

Slovensko-nemški slovar, izdan na troške rajnega knezoškofa Ljubljanskega Antona Al. Wolfa. Uredil M. Pleteršnik. Deseti sešitek, ki je izšel sedaj, seza od slova „oaza“ do slova „ognjemerstvo“. (Str. 721—800). Naroča se v Katoliški tiskarni v Ljubljani. Cena sešitku 50 kr.

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, 2. seš. t. l. obsežajo: S Rutar: Grobišče pri sv. Luciji blizu Tolmina. (Dalje). — Dr. Fr. Kos: Regesti k domači zgodovini. — Jos. Apih: K obrtni politiki 18. veka. — A. Koblar: Drobtnice iz furlanskih arhivov. (Konec.) — Med malimi zapiski: P+R.: Prazgodovinske najdbe na Kranjskem l. 1894.

Slovanska knjižnica, 15. snopič. Vsebina: Kjer je ljubezen, tam je Bog. Ruski spisal grof L. Tolstoj. Poslovenil Ad. Pahor. — Rakvar (Grobovščik). Ruski spisal A. S. Puškin. Poslovenil J. K—j. — Božena, resnična povest. Iz češčine preložil. Rný. — Na zadnji (60.) strani je začetek teksta 2. tu navedenega spisa v ruskem izvirniku: „Гробовщикъ“, s pripomnjo, da se bode nadaljeval.

„*Vesna*“, slovenski dijaški list, obseza v 4. številki poleg pesmij, nadaljevanj, razprav, začetek nove razprave: „Katoličanstvo in pravoslavje v bivšem poljskem kraljestvu“. (Piše —oě—). Spis podpira svoje trditve z navajanjem virov. Kaže, da utegne biti zanimiv. „Vestnik“ in „Listek“ podajata raznih primernih poročil. List, kakor se vidi, lepo napreduje in kaže zaresno voljo tudi pri izbiranju vsakovrstne vsebine; naj bi ga le primerno duševno in materialno tudi podpirali. Stoji, kakor znano, 2 gold. na leto, in se pošilja naročniku upravnistvu na Dunaju: Wien, VIII., Lange Gasse, 48.

„*Naše Doba*“. Revue pro vědu, umění a život sociální. Redaktoři: Doc. dr. Fr. Drtina. Prof. dr. Jos. Kaizl. Prof. dr. T. G. Masaryk. Vydavatel: dr. Jos. Laichter. I. Ročník. To izdanje je začelo izhajati jeseni 1893. in je dospelo doslej do 6 zvezkov. Poleg znanstvenih, času primernih razprav obseza vsak zvezek tudi razgled notranje in zunanje politike in socijalnega življenja, potem literarno kritiko, poročila in pregled časopisov. Iz 4. zv. omenjamo razprave: Školství v cizině. Napsal dr. Fr. Drtina. — Kult Rozumu a Najvyšší Bytosti. (1793—1794.) Vzpomíná T. G. Masaryk. (Dokončení). — Studium právnické. Piše dr. I. Kaizl. — Divadlo. Desátý rok Národního divadla. A. S. — Strany a poměry ve Francii. (E. D.) — Iz 5. zv.: Bible a její překlad Kralický. K 300 leté upomínce jejího dokončení napsal V. Flaišhans. — Jak český sněm upravuje služné učitelu. Referuje T. G. Masaryk. — Iz 6. zv.: Příspěvek k poznání ruských poměrů v minulém století. Napsal Vavř. I. Dušek. — Počátky dějepisu sociálního. Referuje dr. I. Peisker. — K upravné naší valuty, (R.) — Ze Slovenska. — To izdanje zasluži svoje ime, ker

podaje razgled na določene strani, in so spisi tudi zaresni; kajti njih avtorji so v vrsti znamenitih čeških učenjakov sedanje dobe. „Naše Doba“, ki si je razširila program poprejšnjega časopisa „Athenaeum“, izhaja 20. dne vsakega meseca na 80 straneh ter stoji za vse leto 6 gld. 60 kr., za četrt leta pa 1 gld. 70 kr. Naročnina se pošilja na: Administrace „Naši Doby“ v Prago. (Vinohrady, Dobrovského ul. 10).

„Matica Slovanska“ č. 8., ki izhaja v Olomucu, ima poleg nadaljevanj na koncu spis: „Z českých svatebních obyczů“.

„Konec sveta“. Nakladatelství I. Otty v Praze. Přeložil Indřich Novák. To znamenito znanstveno delo francoskega pisatelja C. Flammarion-a je začel izdavati sedaj na češkem prevodu I. Otto; delo izide v 12 sešitkih po 24 kr. Opomnimo, da so ilustracije še krasnejše, nego v izvirniku.

Povstání lidu selského v Čechách r. 1680, Příspěvek ke kulturním dějinám českým podává Jos. Svátek. Nakladatel I. L. Kober, Praha. C. 50 kr.

Dějiny kroje v zemích českých. Od počátku století XV. až po dobu bitvy bělohorské. Sepsal dr. Zikmund Winter. Ilustrace od Vojtěcha Krale z Dobré Vody a j. Sv. II., c. 1 gld. 60 kr. Nákladem Fr. Šimáčka, Knihtiskárny v Praze.

Грађа за историју рата Србије с Турском, за ослобођење и независност 1877—1878. Кретање рада и бојеви шумадинског корпуса. Написао М. М. Медаковић, инжињер-потпуковник. Београд 1894.

Русская Библиотека. 1894. г. Выпускъ III. (Мартъ): „Корень зла“. Романъ. П. Н. Полевога. (Стр. 1—64). V tej knjižnici priobčujejo se najboljša dela prvih velikoruskih pisateljev; pri tem se dodajajo na maloruskem narečju pojasnila takih besed, ki so običajne le v velikorusčini. Stoji za celo leto 12 snopičev 2 gld. 40 kr. Adresa: Издательство „Русской Библиотеки“ во Львовѣ (Lemberg), Бляхарская ул. 13.

Церковныя братства. Краткій статистическій очеркъ о положеніи церковныхъ братствъ къ началу 1893. года. А. А. Палковъ. Печатано по распоряженію Т. Оберъ-Прокурора Святейшаго Синода. С.-Петербургъ. 1893. 8°, стр. 146. Цѣна 30 коп. Ta knjiga kaže uže po naslovu, da poroča o stanju in razvijanju bratstev vse Rusije. Poleg statističkih podatkov ima navržčenih več jako poučnih razprav, in je vsa knjiga taka, da more zanimati tudi katolike, seosebno take, ki premišlujejo o vplivu bratstev na ves narod.

Помен триест-годишњи по смрти Вуку Ст. Караџићу. Учинио захвали А. Л. Сандић. У Новом Саду, ериска штампарија дра. Милетића. 1894.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik: Fran Podgornik. — Tisk tiskarne Dolenc.

Deutsch-böhmische juridische Terminologie. Německo-české názvosloví právnické. Von I. Nečas, K. k. Bezirksrichter. Brno, Winiker, 1893. IX. 220. — To knjigo priporočamo tudi slovenskim juristom, seosebno tem, kateri se dandanes bavijo s terminologijo, namenjeno Slovencem. Nečasova knjiga je popolnjenje in tudiboljšanje češke terminologije pravniške, katero je sestavilo I. 1887. „několik členu českého vrchního soudu zemského“.

Listnica uredništva. Jeka od Požege. Prvu ćemo pjesmicu priobćiti; i drugu bismo, da nije u njoj onoga „mesa“, što bi možda dobro došlo „Trnu“ ili „Vragoljanu“. — Javite nam se čim prije! — A. B. v Mariboru. Prva ni za tisek, morda bode druga. Do vidjenja! — M. O. u Zagrebu. Izvolite nam poslati za budući broj. Bog i Hrvati-Slovenci! — J. R. u Sarajevu. Mi nismo Vašega mnjenja. Da ste nam zdravo! — Milan Br. u Zagrebu. Blagoizvolite nam poslati još štogod; uvjereni smo, da ćete uspjeti. Do vidjenja! — Različne pesmi in razprave, poslane nam, pridejo v svoj čas na vrsto.

Opomnja upravnistva. Stare dolžnike prosimo vljudno, da poravnajo svoj dolg, ker drugače jim odslej naše terjatve provzročijo posebne stroške. Tu pa ne mislimo teh naročnikov, ki polagoma plačujejo in so posebe želeli takó!

Opomnja ekspedicije. Ker se tiskajo sedaj vnovič adrese, prosimo p. n. naročnike, da bi nam naznanili, ako je potreba kakoršnega si bodi popravka, seosebno gledé na kraje in pošto.

Popravki k 7. št. V p. „Нива“ v 2. kit.: Воть, v 3.: зеленеть; v 4.: будеть.

Přijmu rádného jednatele pro privátní obchod se lněným zbožím za vysokou provisií. Ctěné nabídky pod adressou:

JOSEF KEJZLAR jun.

Červený Kostelec — Čechy.

(Roth Kostelec — Böhmen).

Nákladem J. OTTY v Praze

vychází

Nový — velký, nejúplnější, nejspolehlivější

Německo-český slovník

Cena sešitu 40 kr.

Na skladě v všech knihkupectvích. Každý obdrží sešit na ukázkou kdo o něj požádá listkem korresp.

Nakladatelství J. OTTY v Praze.